

אסיפת אמרי"ם

ליקוט דברי תורה דברי התעוררות
ומאמרים מספה"ק לפרשת השבוע

אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
המעוררים לעבודת השי"ת

פרשת נצבים וילך – סליחות
תשפ"ו

בס"ד

בשורה טובה ומשמחת

לקראת חודש הרחמים והסליחות וירח האיתנים
הופיע ויצא לאור - קונטרס אסיפת אמרי"ם
המאסף בתוכו אוצרות מיוחדים אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
מתוך הגליונות "אסיפת אמרי"ם" היוצאים
מידי שבת בשבתו חגים וימים נוראים

ניתן להשיג בביהמ"ד אצל:

035708580 - 0548491410

או אצל המוציא לאור:

25ש"ח

במחיר:

קונטרס זה
נערך ונאסף ע"י
אחד מבני החבורה
למען זיכוי הרבים

בכל עיני קונטרס זה
להערות והערות
ניתן לפנות למייל

R5708580@gmail
kolmenachem12@gmail.com

פרשת נצבים וילך אלול - שבת סליחות

כתב ב"מטה משה" [לתלמיד המהרש"ל אות תשע"ט]: 'אתם נצבים היום' – בגימטריה 'לעמוד לסליחות' (694). כי פרשה זו נקראת תמיד לפני ר"ה ומתחילים לומר סליחות.

ב"שארית מנחם" מביא בשם הרה"ק ה"ישמח ישראל" זי"ע: בענין השבת האחרונה של השנה: מובא בשם צדיקים קדמונים, כאשר ירים איש את קצה המטה יתרומם כל המטה, כן כאשר יתקן איש ביום האחרון יתוקן כל הזמן. וזה מה שמובא [תנדב"א פ"א] ימים יוצרו ולא אחד בהם – זה יום השבת. אחד – כמו המיוחד שבימים. וזה שאמרו יום אחד בשנה חשוב שנה, היינו יום אחד בכוחו להחשיב את כל השנה, וכל שכן השבת האחרונה.

ה"שפת אמת" זי"ע מביא: שמעתי מפי מו"ז [החידושי הרי"ם] ז"ל שנקבעה פר' נצבים בסוף השנה כמ"ש ז"ל כשיצאו מפרנס לפרנס עשה אותם מצבה, כמו כן בכל שנה יש הנהגה מיוחדת, וצריכין בסוף השנה לקבוע מה נתחדש בזו השנה, כדי לצאת מסדר לסדר השנה הבאה. עכ"ד ז"ל.

אומר ה"תפארת ישראל": הקדמונים נתנו לנו כללים ידועים בקריאת הפרשיות ואחד מהם הוא: "קומו ותקעו". היינו, לעולם תקראו נצבים קודם ראש השנה, כיוון שיש שם עניני תשובה. ועוד כדי להפסיק בקריאת פרשת אחת בין התוכחה שבפרשת תבוא לראש השנה. ולכן כשראש השנה חל ביום ב' וג' ואז תהיינה שתי שבתות בין ר"ה לסוכות, מחלקים נצבים וילך וקוראים וילך בין ראש השנה ליום כיפור ופרשת האזינו בין יוהכ"פ לסוכות.

ונתנו לזה סימן: "בג המלך פת וילך", היינו אם ר"ה שבו מלך הקב"ה על העולם יחול ביום ב' או ג', אז פותתין – מפררים ומחלקים פרשת וילך מפרשת נצבים.

מו' רה"י שליט"א אמר: מצינו שהקדמונים נתנו סימן לקביעת פרשיות נצבים וילך – אם הן מחוברות או פרודות, מהפסוק [דניאל א ה] 'מפת בג המלך', שאם

ר"ה שאומרים בו 'המלך' חל ביום ב' וג', אזי 'פת' מלשון 'פתות אותה פתים' שמחלקים נצבים וילך לשתיים [עי' בעה"ט ר"פ וילך, ועי' או"ח סי' תכח סעיף ד' ומג"א סק"ה שם]. והרי הפסוק שם איירי מנסיונות שהיו ליודישע קינדער, דניאל וחבריו שהיו ילדים והיו בהיכל המלך ולא היה להם מה לאכול, וויתרו על מאכלם כדי שיוכלו לאכול רק מאכלות כשרות, ומסרו נפשם למען ה'. וזה היסוד של פרשיות אלו – יודישע קינדער שעומדים בנסיונות.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע מביא בשם זקינו החידושי הרי"ם זי"ע: השבת האחרונה מהשנה כולל כל שבתות השנה שמתאספין כל הארות מכל שבתות השנה.

שבת האחרונה של אלול, שבשאר החדשים היא "שבת מברכין", באלול היא שבת רגילה, אין מברכין בה את חודש תשרי.

והטעם – כתב בספר המנהגים: לערבב את השטן שלא ידע מתי ראש השנה. ורמז לדבר בכתוב "תקעו בחודש שופר בבסה ליום חגנו", שיהא החג מכוסה ולא יפרסמוהו.

בלוח "היום יום" של חב"ד נכתב: האדמו"ר הזקן סיפר: בהיותי במזריטש שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם מורו ורבו הבעש"ט נ"ע: החודש השביעי, שהוא החודש הראשון לשנה החדשה, הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכין, ובכוח זה ישראל מברכין את החדשים י"א פעמים בשנה.

אומר הרה"ק ה"שם משמואל" זי"ע: למה אין מברכין חודש תשרי בשבת שלפני ראש השנה? – כי זה שמברכין החודש הוא להמשיך מקדושת השבת על החודש. והנה בראש השנה אנו אומרים: זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, היינו: כמו תחילת בריאת העולם שלא באה על ידי שום התעוררות, שהרי לא היה מי שיעורר ולא היה לה כל המשך מהשבת הקודמת, שהרי לא היתה שבת קודמת לה. וזה לימוד לאדם שיתחיל לגמרי מחדש, כאילו היום נולד ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב.

הרמז בסדר הפרשיות של "נצבים וילך", אומר הרה"ק ה"בית אברהם" זי"ע מסלונים: דהנה, לפעמים אנשים

חושבים שעומדים 'נצבים' – אולם באמת הולכים ועולים. ולפעמים מדמים שנמצאים בחינת 'וילך' – אולם אח"כ מגלים שבאמת היו רק נצבים.

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם וגו': (כט ט)
הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע אומר: רמז הכתוב 'אתם נצבים היום', על דרך דאיתא בזה"ק וכן הוא בגמרא [שבת קד.], קושטא קאי, כלומר מדת האמת קיימת תמיד לעולם, זהו שאמר 'אתם' – אותיות אמ"ת, היינו ע"י שתאחזו במדת האמת, תהיו 'נצבים', כלומר יהיה להם יציבה וקיום לעולם.

"אתם" אותיות "אמת", אומר הרבי ר' אהרן מקרלין זי"ע: האמת בוקעת לה דרך עד לכסא הכבוד, ובזכותה תתייצבו לפני שופט הארץ בימים הנוראים.

הרה"ק ר' יעקב צבי מפוריסוב זי"ע אומר: "אתם" ר"ת **א** בן **מ** קיר **ת** זעק. ואמר: שלכן לעולם קורין פרשת נצבים לפני ראש השנה כדי לרמז שאף מי שיש לו לב אבן צריך לזעוק "היום" – דא ראש השנה – אל ה'.

בספה"ק "מגן דוד" להרה"ק מטאלנא זי"ע כותב: כי הנה בשעת התפילה צריך כל אחד לכלול עצמו בכללות ישראל, להתפלל בשם כל ישראל, ובכלל זה צריך לכלול עצמו אפילו עם פושעי ישראל [עי' כריתות ו:], ועי"ז עולה התפילה למעלה.
וזשאה"כ 'אתם נצבים היום', נצבים הוא לשון עמידה, ואין עמידה אלא תפילה [ברכות ו:], היינו כאשר תעמדו בתפילה, תעמדו 'כולכם', כלומר תכללו בתפילתכם את כל איש ישראל, אף העבריינים, ועי"ז תעלה תפילתכם למעלה.

הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע מבאר עפ"י דברי חז"ל: איבריו של אדם מעידים בו שנאמר 'אתם עדי'. והנה בעדים כתוב: 'ועמדו שני האנשים' לכן אמר "אתם נצבים", שאתם בעצמכם העדים.

שואל ה'חתם סופר' זצ"ל: מדוע בשעת מתן תורה נאמר: 'אנכי עומד בין ה' וביניכם' – וכאן 'אתם נצבים'?

אפשר להסביר לפי מה שקיבלתי ממורי חסידי שבכהונה הגאון מו"ה נתן אדלר זצ"ל, שכל ימי חיי הרב אין התלמיד זוכה למרום התעלותו, כמו שלא זכה יהושע להתגלות אורו עד אחר הסתלקותו של משה. ולא נזכרה השראת שכינה על יצחק עד "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק". וכל זמן שיעקב היה בבית אביו לא נודע ממנו דבר ה': 'ויצא יעקב מבאר שבע' – אז – 'ויחלום והנה ה' נצב עליו'.

וזהו גם כאן: משה אמר להם לישראל: אז, בהר סיני, אני הייתי מעבד שלא זכיתם להתקרב אל ה', "אנכי עומד בין ה' וביניכם", כמחיצה המבדלת, "ולא עליתם בהר" – לא הייתם במדרגה שתעלו על ההר, לפני ה'. אבל היום שנמלאו שנתי וימי, וקרוב יום הסתלקותי ואין שלטון ביום המוות, עכשיו 'אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם', בלי כל מחיצה.

עו"א: 'כל איש ישראל' – פירוש: כל איש ואיש בכם הוא ישראל חשוב, אין אחד מכם שאינו חשוב.

הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע מביא בשם הבעש"ט הק' זי"ע שאמר לפרש את הכתוב בתהלים: 'תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו', עפ"י משל למלך שהודיע ביום שמחתו שכל מי שיבקש ממנו מה ביום זה יעשה בקשתו, ובאו כל אנשי המדינה בבקשות שונות, וכל אחד לפי בקשתו נענה לו המלך. היה שם חכם אחד שלא ביקש מאומה רק זאת ביקש שיתן לו המלך רשות להכנס אליו ולדבר עמו שלש פעמים ביום, והוטב הדבר בעיני המלך, ובזה יתמלא ממילא כל בקשותיו, אחרי שיוכל תמיד לבקש מאת המלך כל מה שירצה, וכלום חסר מבית המלך, וזהו 'תפילה לעני כי יעטוף', ר"ל כיצד יוכל העני לבקש תפילה אחת העוטפת וכוללת בתוכה את כל הבקשות, 'לפני ה' ישפוך שיחו', היינו שתהיה זאת בקשתו שיוכל לעמוד ולהתפלל תמיד לפני השי"ת, בזה נכלל הכל ויתמלא ממילא כל בקשותיו, כי כלום חסר מבית המלך.

וזהו שאמר הכתוב 'אתם נצבים היום כלכם', היינו בשעה שהנכם נצבים להתפלל להשי"ת, יש לכם להתפלל על זה עצמו שתזכו להיות תמיד 'לפני ה' אלקיכם', שאז תוכלו לבקש ממנו כל הבקשות, ובזה יהיה לכם ממילא תקומה והתייצבות.

בספה"ק "עטרת ישראל" [מנכד המגיד הק' מצ'רנוביל זי"ע] איתא: שלא יחשוב אדם לעצמו מי אנכי לגשת ולהתפלל לפני השי"ת בראש השנה, הלא יודע אנכי כמה הנני רחוק מהשי"ת, ולא יאות לאיש שפל כמוני לעבוד את השי"ת כלל, רק אנשים גדולים תלמידי חכמים וחסידים ובעלי מדריגה המה ראויים לעמוד ולהתפלל לפניו ולפעול כל טוב בתפילתם, אבל אנכי בשפלותי כיצד אוכל להתייצב ולהתפלל לפניו ית' בראש השנה, אל יחשוב כן, כי האמת היא שאין זה נכון אלא כל איש ישראל באשר הוא יכול להתקרב אל השי"ת.

וזהו שאמר הכתוב: 'אתם נצבים היום', היום דא ראש השנה, 'כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל', היינו כל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, יכול וראוי לגשת ולהתקרב לפני השי"ת להתפלל לפניו, אף אם נכשל בעבירות רח"ל, אל יחשוב לעצמו הרי אני מלא חטאים ואינני ראוי להתקרב לפני השי"ת, אלא יאמין שעדיין יש בו חלק אלקי ממעל והוא ראוי להתפלל וצריך להתפלל לפני השי"ת.

אומר ההפלא"ה: אי' בילקוט שמעוני אע"פ שמינית ראשים ושופטים ושטרים, כולכם שוים לפני, שנאמר 'כל איש ישראל'.

הפירוש הוא: שאצלכם הם ראשים לשבטיכם, אבל אצל הבורא ית"ש כולם שוין, מול גדלות הבורא שאין קץ ואין גבול לה, אין הבדל בין קטן לגדול, כי כולם כאין וכאפס נגדו.

אומר הרה"ק רבי ישראל מרז'ין זי"ע: איך אתם יכולים להגיע לזה המעלה שיהיה לכם יציבות ותקומה בעולם? כשתהיו 'לפני ה' אלקיכם', כשתקיימו תמיד את ה"שויתי ה' לנגדי תמיד" ותהיו דבוקים בו ית', דכשמקיימים רישא דקרא 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם' – אז זוכים לסיפא דקרא: 'חיים כולכם היום', ויהיה להם החיות האמיתית.

במדרש: שכל אחד מישראל ערב זה לזה, ואפילו צדיק אחד ביניהם כולכם עומדים בזכותו. ולא אתם בלבד אלא אפילו אחד ביניכם, כל העולם כולו בזכותו עומד. וכשאחד מכם חוטא, כל הדור לוקה, ולכן נאמר 'כל איש ישראל'.

ביאר הרב בעל ה"תניא" זי"ע: שלשם 'ערבים' יש שלושה פירושים והם: לשון תערובת, לשון ערבות לצד שני, ולשון מתיקות, ואת שלושתם צריך כל יהודי לקיים, עליו לחוש כי יהודי אחר הוא בגדר מתיקות, עליו להיות מעורב עם האחרים, ולדעת שהוא ערב לכל יהודי אחר.

ברש"י: מלמד שכנסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית.

אומר המהר"ל: כי לא יכלו ישראל להכנס בברית הערבות רק אחרי שהגיעו לשערי ארץ ישראל, כי זאת היא מסגולת הארץ לחבר את ישראל, כמו שנאמר: 'בעיר שחוברה לה יחדיו' – עיר שמחברת ישראל זה לזה.

הרה"ק ה"שם משמואל" זי"ע אומר: ונראה לומר, כי כיבוש ארץ ישראל אינו אלא מכח כלל ישראל, וכיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש. והטעם, כי ארץ ישראל היא המאחדת את כלל ישראל כולו. ולא נעשו ערבים זה לזה עד שעברו את הירדן, כי ארץ ישראל היא המאחדת אותם כאיש אחד. לכך צריך לכיבוש ארץ ישראל כוח הכלל.

וזהו הטעם שקוראים תמיד פ' נצבים לפני ראש השנה. כי ר"ה היא התרכזות הכלל, "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם", ונאמר "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל". וזהו זירוז לכל אדם מישראל שיכוון לבו להיות משולב בכלל ישראל. וזה, 'אתם נצבים היום כולכם'.

ברש"י בשם מד' תנחומא: למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלה. התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום – הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו.

נשאלת השאלה, למה רק עבשיו "הוריקו פניהם" ולא קודם מתי ששמעו הקללות שבתורת כהנים בפרשת בחקותי?

אלא הקללות בפרשת בחקותי נאמרו בלשון רבים, ו"צרת רבים חצי נחמה", כל אחד חושב בלבד, לא אלי הדברים מכוונים, אלא לרבים, לכלל. אבל כאן נאמרו הקללות בלשון יחיד, לכל אחד ולכן "הוריקו פניהם"...

הקשה הגאה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל: מהו הפיוס שאמר להם משה 'הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו', וכי הקללות לחינם נאמרו? והלא אמרו חז"ל [ב"ק נ.] כל האומר הקב"ה וותרן יותרו חייו. ומה התשובה יש בזה על שאמרו מי יכול לעמוד באלו?

וביאר: העונשים והייסורים שהקב"ה מביא על האדם אינם בתורת נקמה ח"ו, אלא הכל לטובת האדם. ייסורים מלשון מוסר. כי ע"י הייסורים מתייסר האדם ולבו נשבר בקרבו ואז מוכן הוא לתשובה. כשבנ"י הוריקו פניהם לשמע הקללות ונשבר לבם בקרבם, הרי הושגה התכלית עוד בטרם נתקיימו הקללות, ושוב אין צורך להביא עליהם ייסורים. זהו תוכן פיוסו של משרע"ה.

ה"כלי יקר" שואל: מה הלשון מאה קללות חסר שתיים, ולא אמר צ"ח קללות? ושמעתי, שכוונת המדרש לומר, שעיקר הורקת פניהם של ישראל היתה בגלל שתי הקללות שלא נתפרשו בתוכחה, היינו: 'כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר' – 'כל חלי' אחת, 'וכל מכה' – שתיים. אמנם יראו מאד מן הצ"ח קללות הכתובות בפירוש, אבל לא הוריקו פניהם, מאחר שיודעים את המכות ואת טיבן יוכלו לדרוש ברפואתן, או לקדם פני הרעה, אבל משתי הקללות שלא נתפרשו נבהלו והוריקו פניהם, כי מי יודע מה הן הקללות הללו, אולי הן גרועות יותר מכל הצ"ח קללות, והראיה שהתורה חששה לגלותן, גם לא יוכלו לבקש רפואות להן מאחר שאינם יודעים מה הן.

וזו כוונת המדרש: לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, היינו בגלל אותן שתיים שלא נתפרשו, הוריקו פניהם.

ה"דברי שאול" מסביר: שאם מזהירים אדם שילקה מלקות ולא מכנים את המספר, או שנוקטים מספר עגול, חמשים או מאה, אז יש להניח שהמספר אינו אלא לשון הבאי וגוזמא, ואין קץ וגבול להורדה ולויתור. אבל אם מזכירים מספר לא עגול, ניכר שזה מדוקדק וקצוב. ולכן כיוון ששמעו מאה חסר שתיים ומ"ט קללות, ראו שהמספרים מדויקים והוריקו פניהם.

בספר "ליקוטי יהושע" מביא: שמעתי בשם הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע: שפרשה זו, שקורין אותה

לפני ראש השנה, מתייחסת ליום הדין. 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' – היינו, ליום הדין, וכל באי עולם יעברו לפניו. והנה הפסוק מתחיל בכלל – "אתם נצבים היום כלכם", ואחר כך פרט – "ראשיכם שבטיכם זקניכם", ואחר כך "כל איש ישראל", שוב כלל. ובצירוף זה כלל ופרט וכלל שדנים אותו בעין הפרט. והנה הפרט כאן "ראשיכם", שהם בוודאי צדיקים גמורים, וצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים, ולפי זה גם הכלל שהוא "כל איש ישראל" נידון כצדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים.

האלשיך הק' מביא את דברי רש"י בפרשת מטות: חלק הכבוד לנשיאים ללמדם תחילה ואחר כך לכל ישראל, ומנין שאף שאר הדברות כן, ת"ל 'וישובו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם', ואחרי כן נגשו כל בני ישראל. ומדוע כאן נאמרו הדברים לכל ישראל יחד, כמו שנאמר קודם "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם"?

אלא ההסבר הוא בדברי הפסוק עצמו. 'אתם נצבים היום כלכם', זה שאתם נצבים היום כלכם בלי הבדל מעמד ודרגה, הנשיאים יחד עם שואבי המים, כי המעמד הוא – 'לפני ה' אלקיכם' – ואי אפשר לנו לבחון מי חשוב יותר בעיניו יתברך, יתכן כי מי שחשוב בעיניו, שאנו חושבים אותו לראש ונשיא, הוא בעיניו יתברך פחות מיהודי פשוט, כי שם במרום יש חשבונות אחרים, "עליונים למטה ותחתונים למעלה", "ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם" בעמדם לפני ה' – המה "כל איש ישראל". ודפח"ח.

ב"ראשי בשמים" מבאר הענין בזה, עפ"י מה דאי' ב"מגלה עמוקות" [פר' תולדות ופר' האזינו] כי בתוכחה בפרשת כי תבוא ישנם כ"ו שמות הוי"ה, כ"ו פעמים כ"ו עולה תרע"ו כמנין רעו"ת, [עיין מש"כ ב"אסיפת אמרי"ם" בפרשת כי תבוא בענין זה], וז"ש דוהמע"ה [תהלים לד כ] 'רבות רעו"ת צדיק ומכולם יצילנו הוי"ה', היינו שם הוי"ה ב"ה שהוא שם הרחמים [זוה"ק ח"ג יא.] על ידו נמחקים כל הרעות שבתוכחה, ע"כ.

וזהו שפייסם משרע"ה ואמר להם 'אתם נצבים היום כולכם' – ר"ל אף לאחר כל התוכחות אתם קיימים, 'לפני הוי"ה', כלומר בכח שם הוי"ה שהוא שם הרחמים, הוא מציל אתכם מכל הרעות והפורעניות

שבתוכחה, ועי"ז אתם נצבים וקיימים.

טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שואב מימך: (כט י)

ברש"י: מלמד שבאו כנעניים להתגייר בימי משה בדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וכו', ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים.

הקשה הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: הא קי"ל [יבמות מו:]: לעולם איננו גר עד שימול ויטבול. ובמדבר לא מלו עצמם משום שלא נשיב להו רוח צפונית, והאיך היו מקבלין גרים במדבר?

ותירץ, שיכול להיות שבמו דשבת לוי מלו עצמן ונשבה להם רוח צפונית, משום שלא היו בחטא העגל, כמו כן הגרים שלא חטאו בחטא העגל נשבה להם רוח צפונית, ושפיר יכול להיות שמלו עצמן.

שואל ה"נחלת יצחק": ויש לדקדק, הנה בכל מקום שכתוב בלשון הזה, הכוונה מגדול שבגדולים עד קטן שבקטנים, כמו 'מבכור פרעה ועד בכור השפחה'. ועוד שם 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה', ומה איפוא כאן המרחק מחוטב עצים לשואב מים, הרי שניהם הם במעמד שווה?

ושמעתי, כי הכוונה היא, לפי הספרים, שחודש אלול הוא עת רצון לתשובה יותר מכל השנה, ונתנו סימן לזה: אחורי ארי ולא אחורי אשה, היינו שטוב לשוב אחר חודש אב, שהוא מזל ארי, ולא אחר אלול שהוא מזל בתולה. ומרומז כאן שלא ימתין מלשוב עד אלול ממש, אלא ישתדל להקדים מחצי אב, שאז הזמן להוסיף בתורה בלילות, כמובא מכאן ואילך דמוסיף יוסיף – המוסיף בלימוד התורה יוסיף אומץ גם בתשובה ומעשים טובים.

וזה 'מחוטב עציך' – מזמן שפוסקים מלחטוב עצים למערכה, שהוא חמישה עשר באב, 'עד שואב מימך' – עד הושענא רבה שהוא גמר שאיבת וניסוך המים, ואז הוא גמר חתימה טובה לכל ישראל.

ברש"י: החשוב חשוב קודם.

ה"ארץ צבי" כותב בשם הרה"ק מוורקא זי"ע [וכן איתא שאמר זאת לה"חידושי הרי"ם" זי"ע] שהקשה למה יוקדם חוטב עציך לשואב מימך, במה עדיף זה מזה? וביאר: ד'חוטב עציך' – היינו שחוטב עצות עבור בני

ישראל כדי ליעצם עצות טובות; ו'שואב מימך' – היינו שמשפיע תורה לישראל, דאחז"ל אין מים אלא תורה, וקמ"ל קרא דהנותן עצות לישראל קודם להמלמד להם תורה – ודפח"ח.

רה"י שליט"א אמר בשם אאז"ל הרבי ה"פני מנחם" זי"ע שאמר בשם אביו הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: ד'חוטב עציך' קאי על אאע"ה 'ויבקע עצי עולה', ו'שואב מימך' על אליהו הנביא ששפך מים בהר הכרמל. ואם כן ניחא שהחוטב קודם לשואב, ושניהם שייכים לברי"מ, בריתו של אברהם אבינו, ואליהו מלאך הברית.

לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר אנכי כרת עמך היום: (כט יא)

שואל ה"שם משמאל" זי"ע: למה היה צריך לכרות ברית לפני כניסתם לארץ ולא היה די בברית שנכרתה אתם בחורב?

ותירץ בשם הרב בעל התניא זי"ע: כריתת ברית בין שני אוהבים איננה בשביל ההווה, בזמן שידידותם ואהבתם בתוקפה, אלא יש צורך בברית לעתיד, כי ברבות הימים נחלשת האהבה, ולכן כורתים ברית, שתתמיד הידידות אפילו כשייתבטלו הגורמים שהביאו לידי האהבה.

והנה בימי משה היו הנסים קבועים, וכל ההנהגה היתה למעלה מן הטבע, והיה חשש, שמא כשייכנסו לארץ ותהיה ההתנהגות בדרך הטבע על ידי חרישה, זריעה וקצירה, תחלש אהבתם לה', לזה באה כריתת הברית, שתישאר האהבה כיתד תקועה שלא תמוט לעולם ועד. אפילו כשהיו טרודים במחיה ובכלכלה וההנהגה תהיה במסתרי הטבע, או בשעה שהחושך יכסה ארץ ויהיו דוויים וסחופים, גם אז יוכל אדם מישראל לעורר האהבה בקרבו, ולא יהיה נפרד ח"ו.

הגה"צ המהר"ש ענגיל זצ"ל שמע פעם מאת הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע: שסופי ג' תיבות אלו הם "כתם" – לרמז שאפילו אם ח"ו יש כתם בישראל, אף על פי כן כרת ה"א עמנו ברית.

והוסיף המהר"ש לפרש עפי"ז מ"ש דוהמע"ה בתהלים: שפטני ה' כצדקי וכתמי עלי, כאלו אות כ' הוא משורש המלה 'כתם', ר"ל שבין בצדקי ובין בכתמי – תשפטני ה' לטובה. אכ"ר.

ברש"י: להיותך עובר בברית, ולא יתכן לפרשו כמו 'להעבירך', אלא כמו לעשותכם אותם.

ב"פרדס יוסף" כתב לבאר: דתיבת 'לעברך' היינו שהאדם צריך לכוון ולסדר את עצמו לבד "אליו זיך א דורך צו פירן", ובמ"ש [מ"ת משפטים פרשה ה] אם יש דין למטה אין דין למעלה, כי כשהאדם שופט את עצמו, ועובר על כל מעשיו לדעת מה צריך לתקן, אז נפטר מדין, ולכן כתוב 'לעברך' – כלומר שאתה בעצמך תעבור את הדין, ולא 'להעבירך' – כלומר שלא תצטרך שיעבירו אותך בדין, והתורה באה ללמד את האדם שצריך להנהיג את עצמו ולעשות בעצמו משפט לראות מה נכון ומה אינו נכון, ומה צריך לתקן.

ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת וגו' את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו, ואת אשר איננו פה עמנו היום: (כט יד)

אומר הרה"ק ה"אמרי חיים" מו"ז'ניץ זי"ע: בזמן שאתם לבד, לא מאוחדים, איני כורת עמכם ברית, רק כשאתם באחוה ובריעות, מאוחדים ומלוכדים.

פעם ביומא דהילולא של ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע, אמר בנו המוהר"י זי"ע: ויש לדקדק, מפני מה כתוב "עומד" אצל "אשר ישנו פה עמנו", ולא כתיב "עומד" אצל "אשר איננו פה עמנו".

אלא ידוע מהזהר"ק שבכל מקום שנאמר "היום" הכוונה לראש השנה, לפני ר"ה באים הרבה אנשים אל הצדיק שיתפלל בעדם שהמחול עונות יסלח להם. היות ואין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא, צריך גם הצדיק להתפלל על עונותיו. לא כך הצדיק אשר בעולם העליון, היושב בג"ע, הוא יכול להתפלל עבור כלל ישראל.

וזה שאמרה התורה "כי אשר ישנו פה עמנו עומד היום" – הצדיק שנמצא בעוה"ז יחד עמנו – הוא בעצמו "עומד היום" להתפלל לפני ה' שימחול לו, אך לא כן "את אשר איננו פה", כי אם בעולם העליון – הוא יכול להתפלל בעדנו, לכן אבי! הנני מבקשך: התפלל בעדנו!

הרה"ק רבי משה מקו"ניץ זי"ע ב"דעת משה" כותב: שאפשר לפרש אמרו 'ואת אשר איננו פה' על הדורות שעברו, היינו האבות הקדושים והצדיקים הקודמים שאינם נמצאים עוד בעולם הזה, המה נמצאים 'עמנו

היום', היום דא ראש השנה, היינו התורה הק' מבטיחה לנו שכאשר נעמוד להתפלל בראש השנה יצאו האבות והצדיקים הקודמים מגן עדן ויעמדו להתפלל עמנו, ויסייעו לנו שיתקבלו תפלותינו לפני ה' להשפיע חסדים לכל ישראל.

וכן איתא בדרשות "חתם סופר" [ח"ב דרוש לפר' נצבים תקצ"ג] 'את אשר איננו פה' הם הנשמות העתידים להוולד, והמה רוחות קדושות אין להם חלק ואחיזה בגשמיות, המה עמנו היום, מצורפים עמנו הגשמיים, על דרך שקיבלנו שבר"ה ויוה"כ הנשמות הקדושות שכבר מתו ונשמות האבות מצטרפים עמנו בבית הכנסת בתפילתנו.

כתב בספר "נפלאות חדשות": "את אשר ישנו פה ה'", "ואת אשר איננו פה ה'" שניהם סופי תיבות "תורה" – כולם עמדו על הר סיני.

כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים וגו' בקרב הגוים אשר עברתם: (כט טו)

ותראו את שקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם: (כט טז)

שואל האלשיך הק': אם הם בעצמם רואים את שקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן, איך יעלה על הדעת, שלבם יפנה מעם ה', ולעבוד את האלילים האלה? מסביר האלשיך: "כסף וזהב" מוסב על ה"עובדי אלילים" ולא על האלילים עצמם. וכך הפירוש: אמנם בני ישראל יראו שהאלילים בעצמם הם עץ ואבן – אבל "הכסף וזהב אשר עמהם" – כלומר: יראו שלעובדים אותם יש להם הרבה כסף וזהב וכל טוב, ולעובדי ה' חסר כל זה, ואם כן יש לחוש שהיצה"ר יפתה להם שבדאי לעבוד את אלה השקוצים ולשכוח את ברית ה' אלקיך אשר הוא כורת עמם היום – 'לא יאבה ה' סלוח לו' – על מחשבות יצה"ר לתאוות כאלה, לא יסולח לו.

אומר כ"ק אד"ש: זהו שאומרים העולם בשם הרבי מקאצק ז"ל, ואולי עוד מהקודמים, שיצה"ר של ע"ז עבר מן העולם והכניסוהו בכסף וזהב.

הגר"ש שבדרון זצ"ל אמר בשם הגאב"ד מברסק זצ"ל שפירש כך: בפעם הראשונה כשאדם רואה ע"ז, נחשבת היא אצלו כשיקוץ וגילול, אבל כיון שסו"ס ראה

והביט בע"ז, מתקרב הדבר אצלו, ובפעם השניה נהיה מהשיקוף והגלול "עץ ואבן", כבר לא כ"כ נורא, ובפעם השלישית כבר מתהפך הכל, ונראית הע"ז בעיניו יותר נחמד... ממש "כסף וזהב אשר עמהם".

והדברים מכוונים גם במה שאמרו חז"ל: כך דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך, ומחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד ע"ז והולך ועובד. והיינו שנהיה עליו היצר אדון, לומר לו לך עבוד ע"ז...

פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלקינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה: (כט יז)

היהודי הקדוש זי"ע אמר: אדם הרוצה לעבוד את ה' בחכמות, בא על ידי כך לספיקות. "פן יש בכם" – אם יש בכם התחכמות שמביאה לידי ספיקות – 'פן' – הרי הוא "שרש פרה ראש ולענה".

חז"ל אומרים: כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ומחר אומר לו עשה כך, עד שלבסוף אומר לו לך עבוד עבודה זרה. הרי אף על פי שהיצר הרע מסיתו לדבר קל – בסופו של דבר מביאו לידי ע"ז. אומר ה"ערבי נחל": זהו שאמר הכתוב 'פן יש בכם וגו' אשר לבבו פונה היום מעם ה' – קודם הוא רק פונה פניה קלה מעם ה', אבל לבסוף יסתיים ב'ללכת לעבוד את אלהי הגוים'.

וזהו שכתוב בתהלים: 'ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרנה' – כאשר רק מסיח אדם את דעתו אפילו 'מעט מאלקים' – תיכף 'כבוד והדר יעטרנה' ויתעטף בגאווה, וכל המתגאה כאילו עובד ע"ז...

בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: שורש פורה ראש ו לענה – ר"ת שופר. שע"י השופר של ר"ה נעקרים כל השרשים הרעים שבישראל, לרמז כל איש ישראל צריך להשליך הפסולת. כתיב [עמוס ג' ו] 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', שופר של ר"ה צריך לעקור את שרשי הכיעור, וזהו 'עם לא יחרדו' – כדאיתא שהחרדה מסלקת דמים הטמאים.

בספר "קול יהודה" [פיטרקוב תרס"ו] לרבי יהודה לייב סגל מיאנוב זצ"ל כותב: איתא בכתבים שהמתגלגל בשביל איזה עבירה לתקנה, לבו תואב לעבירה ההיא

גם עכשיו כמו מקודם. וזה פי' המסורה: א' 'אשר לבבו פונה היום', ב' – 'פונה דרך הקדים' [יחזקאל מג א] ר"ל שלבו פונה למה שפנה קודם בגלגול הראשון.

וזה לדעתי פירוש הפסוק; 'הולך אל דרום וסובב אל צפון', ר"ל 'הולך אל דרום' – דהרוצה להחכים ידרים, ועוסק תמיד בעבודת בוראו ולא יעשה עבירה ולא טועם טעם חטא, ואעפ"כ 'סובב אל צפון' דהיינו תאות היצר, כדכתיב 'והצפוני ארחיק מעליך, סובב סובב והולך' – ומחשבתו קשורה בתאות, וקאמר טעם 'ועל סביבותיו' – בשביל תאוה זו לתקנה – 'שב הרוח' ונתגלגל.

שואל רה"י שליט"א: הול"ל הגדול תחילה, שבט ואם לא אולי משפחה, ואם לא אולי וכו'. וי"ל דהכל מיידי על היחיד, אך יש שהוא פונה מעם ה' בגלל עצמו, ויש מחמת אשה רעה שנתחתן עמה, ויש מחמת המשפחה שלא נתחנך כראוי, ויש מחמת השבט כדאי 'פחותים שבשבטים' שהיה להם יותר שייכות לפחיתות. ומדה טובה מרובה שבשיש אבות טובים אפשר להתעלות.

עו"א: אפשר לומר שהכוונה היא, כי אינו דומה הפניה של יחיד לפניותם של רבים, ואיש או אשה הפונים הרי הם עובדי ע"ז ממש, ומוסיף הקרא 'או משפחה' – שהם פונים הגם שאינם עובדים ע"ז ממש רק פונים מחומרת הדין ואין מקפידים בקלה כבחמורה, וכמ"ש אין לך משפחה שאחד מהם מוכס שאין כולם מוכסין [שבועות לט.], 'או שבט' – שאצלם הפניה היא בקלות רק שנעשו מודרניים וקלים, הכל הוא פניה מאת ה' אלוקיך ויכול מזה ח"ו לומר 'שלום יהיה לי' וגו', אין מיט א ווערמקייט צריך להתרומם ולהתקרב להשי"ת.

והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך וגו': (כט יח)
לא יאבה ה' סלח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא וגו': (כט יט)

אומר הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע: מאז שהתחילו לאהוב את ה' בלב בלבד, ונימוקם עמם שהעיקר הוא הלב, "רחמנא לבא בעי", ואין צורך להראות את האהבה במעשים, במצוות מעשיות – וכיון ש"ה' צלך", ה' הוא כמו הצל שלך [כדברי הבעש"ט הק'], מה שאתה עושה גם הוא עושה, הרי גם הוא אוהב אותנו בסתר, ואינו מראה חיבתו במעשים...

פירש הרבי מקאצק זי"ע: 'והתברך בלבבו' – יחשוב שינצל בזכות לבבו הטוב, או שיתנצל כי רק מעשיו רעים אולם לבבו משובח הוא...

מסביר ה"כתב סופר" זצ"ל: יש הרבה אנשים העוברים על כל עבירות שבתורה ומצדיקים את עצמם כי העיקר הוא "לב טוב", כאילו מי שיש לו לב טוב כבר מותר לו הכל – על האנשים האלה נאמר 'והיה בשמעו את דברי האלה והתברך בלבבו' – יתברך ויתפאר בלבבו, הטוב, "שלום יהיה לי" – אפילו 'אם בשרירות לבי אלך' – אבל 'לא יאבה ה' סלוח לו'.

שואל הט"ז: לכאורה הלשון 'לא יאבה' נראה מיותר, דהיל"ל 'לא יסלח ה' לו'?

ונראה לבאר, דהנה בני ישראל כרתו אז ברית של ערבות, שיהיו ערבים זה לזה, וכל אחד ישא באחריות על חטאי זולתו. והנה המלוה את חבירו בערב קבלן, רצה מזה גובה רצה מזה גובה, שיכול לגבות או מן הלוח או מן הערב. אם כן יהיה מי שיאמר 'שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך', ואסמוך שהערב יענש בשבילי, דהיינו שאר ישראל שהם ערבים עליו, לזה אמר הכתוב 'לא יאבה ה' סלוח לו' – כלומר היות שהדין הוא שגביית החוב תלוי ברצון המלוה, לכן אמר שלא ירצה ה' לסלוח לו ולגבות חובו מן האחרים, אלא 'יענש אף ה' וקנאתו באיש ההוא' – דייקא – 'ורבצה בו כל האלה' וגו', דהלא רצה מזה גובה רצה מזה גובה.

שואל החיד"א זצ"ל בספרו "פני דוד": לכאורה תמוה, דאדרבה בשומעו את כל הקללות ירעש ויפחד, ומדוע יחשוב ששלום יהיה לו?

ומפרש: עפ"י המשנה בגיטין [מט:]: הניזקין גובין מן העידית, ובעל חוב מן הבינונית. והנה החוטא יחשוב שדינו של הקב"ה כלפיו הוא כבעל חוב הגובה מבינונית, וע"כ יחשוב הרשע 'שלום יהיה לי' – שלא יענש בגופו כי זהו עידית, אלא ייענש בממונו וכדו' שהם כבינונית, אמנם באמת 'לא יאבה ה' סלוח לו' – ויענישו בגופו, 'כי אז יענש אף ה' – ונחשב כמזיק שגורם דינים, והניזקין גובין מן העידית.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע מתרץ: די ש מעלה גדולה בהתאספות בני ישראל באגודה אחת, אולם צריכין

לידע שאין יוצאין באסיפה בלבד, וצריך גם כן תשובה כל איש אשר ידע נגעי לבבו, וע"ז אמר הכתוב: 'והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי' – הרשע חושב שמספיק שהוא בשלום ובאחדות ובזכות זה לא יענש, ע"ז אמר 'לא יאבה ה' סלוח לו' – כי עליו ג"כ לעשות תשובה.

שואל ה"תכלת מרדכי": איך אפשר להבין שאדם עומד ושומע 'את כל דברי האלה הזאת', הכוללים צ"ח קללות מפי משרע"ה, ועדיין עומד הוא במריו, ובשרירות ליבו טוען שלא יקרה לו מאומה ושלום יהיה לו?

ומתריך: שאדם כזה אינו מכחיש שהוא באמת אינו מתנהג כשורה, אבל הוא טוען שיש לו דרך לפטור את עצמו מעונש, וזאת ע"י נתינת צדקה, שתכפר לו על עוונותיו, וזשה"כ 'והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי' – על אף שבשרירות לבי אלך, וזאת באמצעות 'ספות הרוה את הצמאה' – אתן לעניים המשולים לצמאים כסף, ועי"כ ארוה את צמאונם, וכך אצליח לשחד כביכול את הבורא ית', עליו נאמר 'לא יאבה ה' סלוח לו'.

הרה"ק ה"שפע חיים" זי"ע דרש לאחר המלחמה במחנה בעיר פערנוולד בפרשת נצבים: עה"פ 'והיה בשמעו את דברי האלה הזאת וגו' לא יאבה ה' וגו':

וקשה, שלכאורה הלא התורה דיברה כאן מרשע המתברך בלבבו לזלזל בדברי האלה הזאת, וא"כ מה

אמר 'לא יאבה ה' סלוח לו' אם אינו מאמין בה? אך – השיב רבינו זי"ע – נראה שדברה תורה לא על רשע אלא על צדיק דווקא, השומע את דברי האלה הזאת, 'והתברך בלבבו לומר שלום יהיה לי', כלומר אני רוצה לעשות למען שלום נפשי שלי, וע"כ 'בשרירות לבי אלך', היינו אדאג לצורכי הרוחניים בלבד בלא דאגה לצרכי אחרים, ולא איכפת לי אם ח"ו אחרים יסורו מן הדרך הישרה, עליו אמר "לא יאבה ה' סלוח לו", כי חייב אדם לדאוג על עצמו וגם על חבירו.

ובאותו מעמד זעק הרבי זי"ע: מליוני אנשים נשרפו במשרפות, אלו מסרו גופם על קידוש השם, ועלינו מוטל מסירות נפש, שהכוונה למסור את הנפש שלנו למען ה', שגם השני יוכל ללמוד ושעוד יהודי ישוב למקור מחצבתו.

הנכרי אשר בא מארץ רחוקה.

והרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר שאפשר ללמוד פשוט בפסוק, ד"והנכרי" אשר יבא מארץ רחוקה, קאי על אותם יהודים שיבואו מכאלה מקומות ששם היודישקייט מאד חלש.

וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה: (כט כז)

שואל המלבי"ם זצ"ל [יו"ד א' תשרי]: מה הפירוש 'כיום הזה', והלא ביום שמשרע"ה דבר אל בני ישראל הם לא היו בגלות ומהו 'כיום הזה'?
אלא פירוש הפסוק הוא: שאפילו כשיתקיים 'וישליכם אל ארץ אחרת' – שהיהודים יהיו הרבה זמן בגלות – הם יישארו עם אותה חשיבות, כמו 'כיום הזה', כאילו רק 'היום' התחילה הגלות.

הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל וגו': (כט כח)

האברבנאל מפרש בשם הרמב"ם: "הנסתרות לה' אלקינו" – טעמי המצוות הן נסתרות והן רק לה' אלקינו; "הנגלות לנו ולבנינו עד עולם" – אבל פעולתם וקיומם הם נגלים לנו ולבנינו עד עולם, כי אין קיום המצוות תלוי בטעמה, ועל כן עלינו "לעשות את כל דברי התורה הזאת" – בכל מקום ובכל זמן, ואם לדעתנו נתבטל טעם המצוה, מ"מ הואיל וטעמן האמיתי של המצוה נסתר מאתנו, אין אנו רשאים לבטל שום מצוה.

בשם הרה"ק השרף ממוגלניצא זי"ע: כל דבר טוב הוא במידה הנכונה והמתאימה, כי תפסת מרובה לא תפסת. צדיקים נסתרים זה דבר טוב, ולכן חלק לנו מספר מסוים, ל"ו צדיקים, בכל דור, וכל המוסיף גורע. כי אם נהיה כולנו צדיקים נסתרים, מנין ידעו בנינו והקהל ללמוד דרכי הצדקות? וזו כוונת הפסוק: "הנסתרות" – כשנסתיר את צדקותינו – ל"ה" – רק לפנינו יתברך יהיה זה גלוי וידוע – "הנגלות" כשנעשה את המצוות והמעשים טובים בגלוי ובפרהסיא – לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת" – גם בנינו ובני בנינו ילמדו ללכת בדרך הטוב.

החיד"א בספרו "פני דוד" מבאר בדרך רמז, עפי"מ דאיתא בחז"ל [קידושין לט:]: דלא נכתב בתורה שכר

הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזון זצ"ל מביא ששמע מאביו זצ"ל, דלכך לא נכתב מיתת צדיקים, משום דאדרבא הרשעים יחשבו זאת לטובה, שהצדיק יכפר עליהם, שלא יאונה עליהם רעה. וזה שאמר הכתוב: 'והיה בשמעו את דברי האלה הזאת', דהיינו מיתת צדיקים, 'והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי', אמנם על זה אמר הכתוב ש'לא יאבה ה' סלוח לו', 'כי אז יעשן וגו' ורבצה בו כל האלה הכתובה' וגו', דהיינו כל האלות הכתובים.

בספה"ק "צמח ה' לצבי" כתב שיש לדקדק: שלא אמר לא יסלח לו ה' אך הענין כמ"ש חז"ל אין לך דבר שעומד בפני התשובה, וכמ"ש בספרי יראים, כל מה שאומר לך בעה"ב עשה, חוץ מצא. וזה שאמר "לא יאבה ה'", ר"ל לא ירצה לסלוח. וכמ"ש בחגיגה שובו בנים חוץ מאחר, אבל אם היה מפציר בביכול היה מוכרח לסלוח, כי אין שום דבר שעומד בפני התשובה. עכ"ל.

הרה"ק ה"דברי שמואל" מסלונים זי"ע אמר: איך יתכן שה' יסרב לסלוח לו, הלא א-ל רחום וחנון הוא? אלא, החוטא לא ירצה שה' יסלח לו, וכל כך למה? מפני שהוא מרמה את עצמו, מדמה בנפשו שכבר נסלח לו, כי כמעט ולא חטא ...

ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ וגו': (כט כא)

הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע [סוף פרשת מסעי] תמה: למה תלה הכתוב דוקא בדור האחרון, וכי הדורות שקודם לכן לא ישאלו זאת?

אלא, אומר ה"תפארת שלמה", כל איש ישראל צריך להשתוקק לגאולה א", ולקרוע את לבבו לצעוק אל הקב"ה לעורר רחמים על הארץ הקדושה שנמצאת תחת יד הישמעאלים, ואם ישתוקק כראוי מעומק הלב, מעורר למעלה רחמים ורצון על הגאולה השלימה. ואם כן דור זה שיצטער על חורבן הארץ, וישאלו 'על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת', ע"י תשוקתם ימהרו הגאולה "והם יהיו הדור האחרון"!

הגאון רבי חיים מברסק זצ"ל אמר: זו היא נבואה מרה ואיומה והשוואה נוראה, שהדור האחרון, הדור של אחרית הימים, בתקופת הגאולה, ידע על היהדות כמו

ערבית אומרים "המעריב ערבים" – והיינו שהקב"ה ערב הוא לכל הערבים הלא ישראל ערבים זה לזה ...

עוד פירשו בספרים: היינו ערבים ומתוקים זה לזה...

מפרש ה"כתב סופר" זצ"ל: דהנה ידוע שיש ב' זמני הגאולה, זמן נסתר שאין ידוע כי אם להשי"ת מתי קץ הפלאות, וזמן גלוי לכל, וכמ"ש 'היום אם בקולו תשמעו'.

וז"ש 'הנסתרות' – זמן הנסתר זה גלוי רק 'לה' אלקינו' – לבדו, אבל 'והנגלות' – הזמן הגלוי הוא 'לנו ולבנינו' – הוא 'לעשות ככל דברי התורה הזאת'.

והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה: (ל א)

שואל הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע: הרי רק הקללה והתוכחות מביאות לידי תשובה, ולמה נאמר "הברכה" והקללה?

יש להסביר הדבר על פי דרכו של הבעש"ט הק' זי"ע שפירש את הכתוב: 'קל נקמות ה' קל נקמות הופיע', במשל: משל לכפרי שמרד במלך וחירף וגידף אותו, ורגם את האיקונין שלו באבנים, אמר המלך אל לבו: אם אעשה כמעשה מלכים אחרים, שאתנהג באכזריות ואמית את המורד – מה אעלה בידי, אמלא את לב המורד צער לשעה, עד שימות. אני אלך בדרך אחרת: לא אגזור עליו מיתה, להיפך, אעשה אותו ראש השרים, וכן עשה. העלו מדרגה לדרגה עד שהכניסו לשררה חשובה מאד, ראה הכפרי את כבוד המלך ורוב חסדו ונשבר לבו בקרבו, שמרד במלך מיטיב ורחום. וככל אשר היטיב המלך עמו והעלה מעלה מעלה, בן גדל דכדוך נפשו בזוכרו אשר עשה למלך הגדול והרחמן הזה. וזהו "קל נקמות ה' – קל נקמות הופיע", בזמן שקל נקמות מתגלה במידת הרחמים, זו היא הנקמה הגדולה, ואין עונש גדול מזה למורד.

אומר האלשיך הק': יש הבדל גדול בין אדם הזורק חפץ, לאדם הדוחף חפץ. הזורק חפץ, הרי מיד בעת הזריקה יצא החפץ והתנתק מידו, לא כן הדוחף חפץ ממקום למקום, לא זה ידו מהחפץ עד אשר הגיע למקומו. וזה מה שנאמר כאן בפסוק: 'והשבות אל לבבך בכל הגוים

המצוות כי אם בב' מצוות, אחת חמורה שזה כבוד אב ואם, ואחת קלה שהיא שילוח הקן. ובשניהם נאמר אותו שכר 'למען ייטב לך והארכת ימים'.

ונראה לפרש זאת בפסוק: 'הנסתרות לה' אלקינו' – ר"ל שהוא יודע שכר המצוות ומאתנו זה נסתר, 'והנגלות' – ר"ל שיש ב' מצוות שבהם השכר נגלה, והן: 'לנו' – דהיינו מצות שילוח הקן, והשניה 'לבנינו' – דהיינו מצות כיבוד אב ואם, ואלו ב' מצוות אחת חמורה ואחת קלה, והטעם שנכתבו בהם השכר הוא 'לעשות את כל דברי התורה הזאת' – דהיינו מאחר ששכר המצוות נסתר ואפ"ה נתגלה ששכר מצוה קלה שווה לשכר מצוה חמורה, הרי שנקיים 'את כל דברי התורה הזאת' – שאין אנו יודעים מתן שכרן של מצוות.

בספר "חמדת דוד" מבאר: 'הנסתרות' – עניני מחשבה ביראת ה' ואהבתו, 'לה' אלקינו' – זה צריך להיות מיוחד לה', ולא יראה מבחוץ את עבודתו, בלתי לה' לבדו. אמנם 'והנגלות' – מצוות מעשיות כגון לימוד תורה ותפילה, 'לנו ולבנינו' – יש לעשותם בגלוי ולא יסתיר מעשיו, כדי שבנינו יראו וידעו איך להתנהג. וזהו 'לעשות את כל דברי התורה הזאת' – כדי שהבנים ידעו לקיים את כל דברי התורה הזאת.

שמעתי מהרה"ק ממודז'יץ ה"נחלת דן" זי"ע שאמר: יש אנשים האומרים, בתוך הלב אני בסדר, אבל בחוץ אני נראה כמו כל העולם, וע"ז אמר: 'הנסתרות – לה' אלקינו', את הנסתרות תשאיר להקב"ה, ואתה – 'לנו ולבנינו', אתה צריך להתלבש כמו יהודי עם זקן ופיאות וציצית כדי שבניך יראו וידעו איך לחיות.

הגאון מוילנא זצ"ל היה אומר: מי שאינו מאמין בנגלה בנסתר, סימן שבנסתר אינו מאמין אפילו בנגלה...

פירש"י ז"ל ונעשו ערבים זה לזה עי"ש. הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר בשם אביו ה"שפת אמת" זי"ע, מה שכולם שמחים כשאחד נעשה בר מצוה, כי מקבלים עוד ערב.

הרה"ק רבי אליעזר וואלף מקרעטשניף זי"ע אמר בדרך צחות: כל ישראל ערבים זה לזה – ומי ערב בעד כל הערבים והלא ערבא ערבא צריך, ותירץ, שבתפלת

ה"חוות יאיר" מסביר: מובא במפרשים שלכן מועילה תשובה, כי האדם שיצר לבו רע מנעוריו, עלול לחטוא והעונש הוא קנס, ולכן כשהאדם מתחרט ומתוודה לפני הקב"ה, הרי זה מודה בקנס ופטור.

אבל יש להקשות, הרי הקב"ה עד בדבר, ואין זה מודה בקנס אם קודם באו עדים? וצריך לומר, שהקב"ה כובש עדותו עד שיחזור בתשובה ויתוודה.

וזו כוונת הגמרא: עבד שרבו ממנה להעיד, היינו קודם ששב בתשובה, כלום תקנה יש לו, שהרי שוב לא הוי מודה בקנס ולא מועילה תשובה. ודפח"ח.

הרה"ק ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע כותב: שמעת מאמ"ז [הבעש"ט הק'] זל"ה: כמו שמכניסים נר דולק למקום חושך, החושך סר ואינו ניכר, כאילו לא היה כלל, כך כשהאדם חוזר בתשובה, אף שחטא מקודם והשחית את דרכו וקלקל את נפשו – על ידי התשובה הוא נעשה לבריה חדשה. 'ושבת' – אז תגיע – 'עד ה' אלקיך'.

הרה"ק ה"עבודת ישראל" מקו'ניץ זי"ע אומר: אדם הרוצה לשוב בתשובה שלימה, אל ישים לב לתקן את פגמיו, אלא ישתדל להרחיק את עוונותיו מנגד עיניו, קודם כל יברח מן היצר הרע הרודף אחריו, ויתאמץ לעבוד את ה' במידות האהבה והיראה. משל לאיש מלחמה שהאויב רודף אחריו לאחר שהיכהו מכות נאמנות. ודאי אם יתעבב לרפא את פצעיו, ישיגו האויב ויכהו נפש. על כן צריך הוא להימלט על נפשו ולברוח עד שיהא לבו סמוך ובטוח כי אין לו להתיירא מפני מבקשי נפשו, ורק אז יבקש תרופה למכותיו ופצעיו. כן צריך בעל תשובה לברוח קודם כל מן החטאים ומן הדברים הגורמים לחטאים. רק לאחר זמן, לאחר שירגיש שתיקן את מידותיו ישתדל לתקן את פגם החטאים.

הרב החיד"א זצ"ל כותב ב"נחל קדומים": 'ושבת' ת' אותיות ושבת [רמז לשבת ק'], להורות שאי אפשר להגיע לתשובה שלימה זולת בכח השבת, כי שמירת שבת שקולה כנגד כל התורה והרי זה כאילו קיים מצוות הרבה בזמן קצר, ממילא ממשיך בכח זה קדושה עליונה על כל האיברים, ועל ידי כן בנקל תעלה תשובתו לפני ה'.

אשר הדיחך ה' אלקיך שמה', הגוים טועים לחשוב שהקב"ה "השליך" את בני ישראל מידו, אבל אליבא דאמת לא כן הוא אלא "אשר הדיחך", הקב"ה לא הוציא את בני ישראל מידו כלל אלא רק "דחפם" אל בין הגוים, ובאשר ישוּבו בתשובה שלימה ישיב אותם ה' לארצם בשמחה.

המגיד מדובנא זצ"ל בספרו "אהל יעקב" מתרץ: כשבאה קללה כללית לעולם, שכולם סובלים ממנה, כגון דבר, רעש וכדומה, אין זה עדיין גורם לתשובה, כי אומרים מקרה היא. אבל אם באות ברכה וקללה יחד, שברכה והצלחה מצויות אצל עמים אחרים, והקללה רובצת עלינו, ואנו סובלים מנגישות ויסורים, אז רואים יד ה' בכל זה ותביעת ההשגחה, וזה מביא אל "והשבות אל לבבך".

הגאון הרב ישראל יצחק פיקרסקי זצ"ל מנ"י. שאל בשם רבו הגה"ק מקו'גלוב זצ"ל: וקשה, שלקמן בפסוק ח' כתיב "ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצוותיו" וגו', והרי כבר עשו תשובה כנאמר בפסוק א' ותרץ, שבגלות צריכים ישראל לעשות תשובה ב' פעמים, אחד בחוץ לארץ – כדי שיוכלו לשוב לארץ ישראל, ובארץ ישראל פעם נוספת דבעין שיעשו תשובה באותו מקום שחטאו לפני שגלו, הפסוק הראשון מדבר לענין תשובה בחוץ לארץ, ואח"כ כתיב "והביאך ה' אל הארץ" וגו' שצריכים לעשות תשובה פעם אחרת, ולכן כתיב "ואתה תשוב" וגו'.

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקול וגו' בכל לבב ובכל נפשך: (ל ב)

כתב ה"חתם סופר" זצ"ל: רוצה לומר, כי אם תשוב אזי ה' ישלח עזרך מקודש, וישים דבריו בפיו להתפלל לפניו, נמצא שהדברים היוצאים שאתה שומע יוצאים מתוך פיו, איננו אלא קול ה', ולא קולך, וזהו 'ושמעת בקולו', ומוסיף ואומר: 'ככל אשר אנכי מצוך' – היינו כמו שציווה משרע"ה מצוות, שראוהו מדבר, ומ"מ היה שכונה מדברת מתוך גרונו, והכי נמי, כן אתה תדבר והקול הוא דברי ה', ע"ד ה' שפתי תפתח וכו' עיי"ש.

בגמ' [חגיגה ה:] ר' יוחנן כי הוי מטי להאי קרא בכי: 'וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממנה' – עבד שרבו מקרבנו לדונו וממהר להעידו כלום תקנה יש לו.

בספה"ק "זרע קודש" איתא לבאר הכתוב: כי ידוע שכל מה שעושה האדם בעולם הזה גורם בזה שיעשה כן הקב"ה למעלה בעולמות העליונים, על כן כאשר האדם עושה תשובה ומתחרט על מה שעשה שלא כראוי, הנה הוא פועל בזה שגם הקב"ה בביכול מתחרט על מה שברא את היצר הרע, כמו שדרשו חז"ל על הכתוב 'ואשר הרעותי', שהקב"ה מתחרט על בריאת היצ"ר.

וזהו שאמר הכתוב, 'ושבת', שתשוב בתשובה, 'עד ה' אלקיך', כלומר עד שתעורר בזה חרטה גם למעלה בביכול, שהקב"ה יתחרט על מה שברא היצ"ר שמפריע את האדם מעבודתו ית', וזהו שאמר אחר כך 'ושב ה' אלקיך את שבותך', כלומר שגם הקב"ה יעשה תשובה בביכול.

בשם הרה"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"ע: מהו 'אתה ובניך'? אלא הכוונה דצריך לשוב גם על מה שבניו אינם כהוגן ח"ו, דהוא גרם זאת, והיינו "אתה ובניך" והבן.

ה"אגרא דכלה" שואל: מהו 'עד ה' אלקיך', וכי יש עוד מין תשובה שהיא אינה מגעת עד ה' אלקיך? ומפרש: הכוונה בזה, שתשובה יש לעשות באופן שתביא להמתקת הדינים, והוא 'עד ה' אלקיך' – המורה על מדת הדין, שיתהפך להו"ה המורה על מידת הרחמים.

החיד"א כותב: חקרו המפרשים, איך יועילו החרטה והוידוי לבעל תשובה, והלא קיי"ל לא אתי דיבור ומבטל מעשה, והחטא - שעשה מעשים רעים ואין הוידוי שהוא דיבור מועיל לבטלם? ותימצא, עפ"י מה שאחז"ל [ויק"ר פ' אמור]: שהקב"ה עושה את השב כבריה חדשה, ונמצא א"כ שדיבורו בוידוי גרם למעשה גדול ועצום, הפיכתו לבריה חדשה, וממילא יתבטלו המעשים הרעים.

בספר "עטרת צבי" [לבוב תקס"ד] לרבי צבי הירש האלברשטאט זצ"ל: איתא בגמרא יומא [פה]: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ופירש חותני הגאון הגדול ר' שמחה הכהן רפאפורט זצ"ל: דהנה כל אחד צריך לקיים תרי"ג מצוות, ואחת מהן היא מצות תשובה, וזהו שאז"ל

גדולה עבירה לשמה, דהיינו שעושה עבירה אחת כדי לשוב. אמנם זה שייך רק פעם אחת, אבל האומר אחטא ואשוב ב' פעמים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, כיון דבפ"א היה יכול לקיים מצות תשובה, ועל חטא השני שוב אין לו תירוץ שעושה העבירה כדי לעשות תשובה עבת"ד.

מדוע לא נאמר 'בכל מאדך'? כי כוונת הכתוב לאחרית הימים, ועל אותה שעה אמרו חז"ל אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס ...

הרה"ח ר' אלכסנדר זושא פרידמן ז"ל הי"ד מביא ב"מעינה של תורה" את דברי הרמב"ם בהלכות תשובה: ומה היא התשובה, שיעזוב החוטא את חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו לא יעשה עוד וכו' ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. וזה מרומז כאן: 'ושבת' – תקבל עליך בלב שלם וברצון עד ובהחלטיות שלא תחטא עוד – 'עד' [עי"ן בצירי, מלשון עדות] 'ה' אלקיך', שה' יעיד שלא תשוב לכסלה עוד.

הגאון הגדול ה"שואל ומשיב" בספרו "דברי שאול" עה"ת מביא את מחז"ל במסכת שבת: עד ארבעין שנים מיכלא מעלי, מכאן ואילך מישתא מעלי. ואת המאמר הזה מסביר בדרך מוסר: כשהיצר בא לאדם בשנות נעוריו ומשיאו לעבירה, חטוף וחטא כל זמן שאתה צעיר ורענן, וכשתגיע לימי הזקנה תשוב בתשובה, אז תגיד לו "מיכלא מעלי", ואוכל הוא יותר טוב כשהוא טרי, תשובה טובה ומועילה כשנעשית בגיל הנוער, ככל שבאה קודם כן יפה היא יותר לנשמה. אבל "מכאן ואילך", כשהיצר בא לאדם זקן ואינו נותן לעשות תשובה, ואומר לו כי הוא אבוד ושקוע בחטא, ומה טעם יש לתשובה עכשיו, אז תגיד לו "מישתא מעלי" ובשתייה, ביין טוב, ככל שישן יותר הוא טוב יותר. ודפח"ח.

ושב ה"א את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה"א שמה: (ל ג)

כתוב בדרשות הר"ן: למה נאמר פעמיים "ושב"? כי מתחילה יתן ה' את עמו לחן ולחסד בעיני העמים אשר הם שרויים בתוכם ויקלו מעליהם עול הגלות, ואחר כך תהיה הגאולה השלימה.

גלות השכינה כדי שעי"ז יכול כל אחד להתעלות מגלותו. וזהו 'ואתם תלקטו אחד לאחד' שאוחז בידיו ממש, היינו כדאיתא 'אתה נותן יד לפושעים וימינך פשוטה לקבל שבים'.

ואומר ה"עברא דדשא": אין הכוונה רק לגלות הגשמית בין האומות, שזה אין רבותא כל כך כלפי שמיא, אלא בעיקר לגלות הנפש השקועה בחומריות, הקב"ה כביכול יורד לתוך מצבו כדי לסייעו לצאת ולהיחלץ מטביעה בים הגשמיות ועולם הזה, ואוחז בידיו ממש איש איש ממקומו, ועולה יחד עמו ועי"ז מחדש בקרבו רוח טהרה, ואז יהיה בידו לשוב אל ה' ולקבל עול מלכותו ית' על כל מעשיו.

הרה"ק מספינקא "התולדות צבי" זי"ע אמר בשם סבו ה"חקל יצחק" זי"ע: 'ושב ה' אלקיך' – וש"ב ר"ת ו וי ש כינתא בגלותא.

אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך: (ל ד)

הגה"ק ה"זרע שמשון" זי"ע שואל: מהו כפל הלשון בפסוק, שנאמר 'משם יקבצך ומשם יקחך', י"ל לפי שישראל גלו משום שנאת חנם, ואי אפשר שיגאלו אלא כשיהיה שלום ביניהם, לכך אמר הכתוב בתחילה 'משם יקבצך' – היינו שיברך את ישראל בשלום, ויהיו ישראל מקובצים יחדיו כאיש אחד, ורק לאחר מכן 'משם יקחך' – היינו שיקח ויוציא אותם מן הגלות.

שואל ה"נועם מגדים": כלום נדחים לשמים? הלא "בקצה הארץ" היה צריך לומר? וידוע שהבעש"ט הק' זי"ע היה ממליץ על ישראל, שאפילו בשעה שאדם מישראל עושה איזה מרמה בעסקיו, סוף סוף גם בזה יש כוונה טובה, כי רוצה להרוויח כסף כדי שיוכל לתת צדקה, לשלם שכר לימוד עבור ילדיו, לצורכי שבת וכדומה. וזה הפירוש בפסוק: "אם בקצה השמים יהיה נדחך", אם בדחייתך, בעבירותיך, בקצה המחשבה ישנה איזו כוונה לשם שמים – 'משם יקבצך ה' – מהניצוץ הקטן הזה של לשם שמים הנמצא בתוך העבירה, משם יקחך ה'. המחשבה הנעלה הזאת מצילה אותו שלא יפול בנופלים ומביאה אותו לתשובה שלימה.

כתב ב"תולדות יצחק" מרבי יוסף קארו זצ"ל [דודו של מרן ה"בית יוסף" זצ"ל]: הנה אחר כך אמר שוב, 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך', ויש להבין מהו שני מיני קיבוץ אלו? אמנם הענין הוא, כי אנחנו מבני יהודה ובנימין, אנו נפוצים בכל קצווי ארץ ופזורים בכל פינה. אבל אחינו עשרת השבטים הם קבוצים יחד, [ויש להם שרים ונשיאים, רק הם נדחים בקצה הארץ, רחוק מאד מארץ ישראל, ואין יוצא ובא אליהם, רק הם נדחים אחורי הרי החושך].

לכן אמר נגד גלות יהודה ובנימין – 'ושב וקבצך מכל העמים', אבל אשר רק 'הפיצך' ה' אלקיך שמה, כי אנו לא נדחים רק נפוצים, וזהו יהודה ובנימין. ונגד קיבוץ עשרת השבטים אמר – אם יהיה 'נדחך' בקצה השמים, שהעשרת השבטים הם נדחים רחוק מארץ ישראל, ואפילו משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך.

סימן לתשובה של אדם, אומר הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע: אם מתנהג הוא במדת הרחמים, כי העבירות מולידות אכזריות בלב האדם, שכן כתוב: 'ושב ה' אלקיך את שבותך – ורחמך'.

על השאלה למה נאמר פעמיים "ושב"? אומר ה"משך חכמה" זצ"ל: לפי שיש שני סוגי גלויות, ושני מיני בני גולה. "ושב ה"א את שבותך" נאמר על יושבי הגולה המרגישים בצער הגלות ומשתוקקים לארץ ישראל, אותם ישיב ה' בראשונה. ואילו "ורחמך ושב וקבצך מכל העמים" מכון לאותם מבני ישראל שנשתקעו בשעבוד מלכיות בגלות ונוח להם ובטלה מהם התשוקה לארץ הצבי – גם אותם יקבצם ה' וישיבם לארצנו.

ברש"י מחז"ל: היה לו לכתוב והשיב את שבותך, אלא מכאן שכביכול השכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קיבוץ גלויות ובקושי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אומר: וי"ל ששני הפירושים הם אחד, דהה שהקב"ה הוא בכל מקום היכן שיהודי נמצא – הוא בכדי שיהודי יוכל לעלות, ולצורך זה היא

והרה"ק רבי וואלף סטריקוב'ער זי"ע בספרו "זר זהב" אומר באופן אחר: נראה שיש כאן רמז, אפשר שיהיה אדם בעל תורה ובעל מעשים טובים ועוסק בענייני שמים – ושם יהיה נדח, שדרכי ה' נעלמו ממנו ולא ידע איזה דרך ישכון אור, ודווקא לאיש כזה קשה מאד לשוב מדרכו ולהיות שפל ונכנע ועניו מכל, ולהתחיל מחדש ללכת בדרכי ה' כקטן שנולד, כי איש כזה מעריך את עצמו כאחד הגדולים בארץ, והוא זקוק מאד לסייעתא דשמיא, לכן נאמר: 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך'.

במדרש [קה"ר ד ה]: לא הניח משה זוית בקרקע ההר שלא נתחבט עליה.

שאל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: לכאורה לשם מה זה? ואפשר לומר עפ"י דכתיב: 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך', שהענין של קיבוץ גלויות שיהיה בקרוב הוא, שבכל מקום שרק יהיה יהודי, בכל מקום ובכל מצב שיהודי רק לא יהיה, תמיד יהיה 'משם יקבצך'. וזה הפירוש: לא הניח משה וכו', שמשה רבינו ע"ה פעל שכל יהודי שבור בכל מצב שרק יהיה שיוכל להיגאל.

הרה"ק מ"תולדות אהרן" זי"ע אמר: מבואר במסכת סנהדרין ש"שמים" מרומז על הנשמה, דהיינו רוחניות. וזהו כוונת התורה, שאפילו 'אם יהיה נדחך' בקצה הרוחניות, שתהיה ריק מרוחניות, מכל מקום 'משם יקבצך ה' אלקיך'. יאוש הוא הדבר הגרוע מכל, וצריכים לידע שבכל מצב שהוא, אפילו בקצה הרוחניות, מכל מקום 'משם יקבצך ה' אלקיך'.

ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך: (ל ו)

אומר הרה"ק ה"מי השילוח" זי"ע: היינו: התאווה והחשק שהיו לך לעניינים גשמיים, לחטא ולתענוג, יתקן אותם ה' אחרי שובך בלב שלם, ויעביר אותם לעניינים נעלים, לדברי תורה ומצוות.

שואל הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע: והרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, א"כ האיך כתיב כאן 'ומל ה' אלקיך וגו'.

ויש לתרץ, כי האדם הכשר בישראל, כשיודע שאינו עובד את השי"ת כראוי ואין לו יראת שמים, אז מצטער

מאד מזה, ועי"ז גם חיי העולם הזה שלו אינם חיים, ולכן מן השמים נותנים לו יראת שמים בשביל שלא יחסר לו עוה"ז.

וזהו שכתוב 'למען חייך' – פירוש כדי שיהיו ערבים עליך חיי העוה"ז שזה כן בידי שמים.

בספר "דברי יחזקאל" כתב: דלכאורה הרי התורה דברה לכל אחד ואחד גם לאבות וגם לבנים, ומה צורך לכתוב 'ואת לבב זרעך'. אך הכוונה בזה היא, שחטאי האב גורמים פגם גם אצל זרעו, ועל זה ידו כל הדוויים, שבעטין של האבות מתקשים הבנים להלחם עם יצרם, כי גרמו להם חומר גס ועבור רח"ל. ועל זה אמר הכתוב שע"י שישוב האב בתשובה וימול ערלת לבבו, יסיר גם הפגם מזרעו ויהיה נימול גם ערלת לבבם.

ונרמז בר"ת של א ת ל בבך ו את ל בב אותיות אלול, [כמ"ש בבעה"ט], כי חודש אלול העת המוכשר לזה.

ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך: (ל ז)

שואל המהרי"ל דיסקין זצ"ל: יש לתת טעם מדוע יבואו הקללות על האויבים ולא שיתבטלו לגמרי? דהנה הכתוב אומר מקודם: 'ומל ה' אלקיך את לבבך וגו' לאהבה את ה' אלקיך', דהיינו שיעשו תשובה מאהבה, ואיתא השב מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות. נמצא למפרע דכל הרדיפות והצרות מן הגוים שהיו מחמת העונות היו על חנם, כי העונות נתהפכו עכשיו למצוות למפרע, נמצא שרדפו אותם על מצוות שעשו, לכך "ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך" להודיע כי רדפוך על חנם.

ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו': (ל ח)
אומרים בשם ה"תפארת שלמה" זי"ע: שדייק, הרי כבר נאמר קודם 'ושבת עד ה' אלוהיך', משמע שעשה תשובה, אם כן, למה נאמר פעם שניה "ואתה תשוב"? ואמר: שקודם שאדם עושה תשובה אינו יודע אפילו את חטאיו, בחינת: אינו יודע שאינו יודע, ורק לאחר הצעדים הראשונים של תשובה הוא מתחיל להשיג את גודל הפגם של חטאיו, במה חטא ולמי חטא וכו', וכו', וכך הוא עולה ממדרגה למדרגה, ובכל מדרגה הוא מרבה בתשובה.

ולכן קודם נאמר: 'ושבת עד ה' אלקיך', אבל לאחר שעשה את ההתחלה ונתקרב אל ה' בא השלב השני,

"ואתה תשוב", כל פעם יותר, בלי הפסק, תלך ממדרגה למדרגה במעלות התשובה.

ה"שפת אמת" זי"ע אומר: זה סדר פרשת התשובה, אחר כל התיקון "והשבבות אל לבבך" "ומל ה' אלקיך את לבבך" וכו', נאמר "ואתה תשוב", כי בוודאי כל בעל תשובה הוא נכנע מחמת חטאיו, אבל בתחילה שרואה עד היכן נפל בגלל החטא, אין זו הכנעה אמיתית, ורק כאשר זכה להתקרב ולעלות מעלה מעלה על ידי התשובה, ואף על פי כן הוא עומד בתשובה ובהכנעה, זו התשובה האמיתית, וזה 'ואתה תשוב'. ועל זה אמרו חז"ל: מקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים.

דייק הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בפרשת נצבים – ומצא שלשה ענינים נפרדים שבאו לרמוז על ג' סוגי אנשים - איש איש ואופי ה"תשובה" שלו. הדרגה הנמוכה של תשובה, אמר, היא בשוב אדם על חטאיו עקב הצרות שבאו עליו: 'והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה, הברכה והקללה... ושבת עד ה' אלקיך'.

הדרגה השנייה היא: כשרואה אדם צרות באות על זולתו, ומפחד שלא יהיה גורלו כגורלם, וכמפורש שם: 'ונתן ד' אלקיך את כל האלות האלה על אויבך ועל שונאיך אשר רדפוך – ואתה תשוב'...

הדרגה השלישית, העליונה, היא תשובה מאהבה, ככתוב: "כי תשמע בקול ד' אלקיך לשמור מצותיו וחוקותיו הכתובה בספר התורה הזה, כי תשוב אל ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך".

והותירך ה' אלקיך בכל מעשה ידיך וגו' כאשר שש על אבותיך: (ל ט)

הרה"ק ה"קדושת לוי" זי"ע אומר: שלא יחשוש האדם אחרי שזכה להשפעות טובות בעולם הזה שעל ידי זה ינוכה משכרו לעולם הבא, כי באמת טובות העוה"ז אינם מחמת שכר, שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא מצד שיש להשי"ת תענוג ונחת להשפיע טובות לישראל, א"כ אין זה ענין לשכר המצוות שנשאר בשלימות לעולם הבא, וזהו שנאמר 'והותירך', כלומר ישאיר לך כל שכרך משלם לעוה"ב.

בספה"ק "תולדות יצחק" להרה"ק מנעשכזי זי"ע, מבאר הכתוב עפי"מ דאיתא בתיקוני זוהר [כה]: אשר תורה ותפילה בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, נמצא שתורה ותפילה כאלה הם בבחינת 'נותר', שנשארים למטה בעולם הזה.

אכן באמת לכל אדם מזדמן לפעמים שלומד ומתפלל בהתלהבות באהבה ויראה שאז ראויה תורתו ותפילתו להעלות למעלה, והקב"ה שהוא בעל הרחמים מצרף אז לתורה ותפילה זו את כל התורה והתפילה שלו שהיו בבחינת נותר, שנשארו בעוה"ז, להיות נכללים גם הם בתורה ותפילה זו, ויחדיו עולים כולם למעלה.

וזשה"כ: 'והותירך', היינו התורה והתפילה שהיו בבחינת נותר מחמת שלא היו באהבה ויראה, יצרף אותם ה' אלקיך, בעל הרחמים 'בכל מעשה ידיך', אהבה ויראה נקראים שתי ידיים [עי' תקו"ז יז.], ר"ל יצרף אותם לאותה תורה ותפילה שעשית בדחילו ורחימו כראוי, עי"ז יתעלו גם הם להיות פורחין עמהם לעילא.

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה: (ל יב)

אומר הרבי מקאצק זי"ע: התורה היא לא אצל היהודים השמימיים, אלה שחושבים שהגיעו עד שמי השמים...

ברש"י: שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה.

שואל הרה"ק ה"שם משמואל" זי"ע: ואינו מובן, הרי אין ביד אדם לעלות לשמים? – ההסבר הוא לפי דברי כ"ק אבי זצל"ה, שלכאורה יש לתמוה, איך מעשה בשר ודם קרוץ מחומר יפעל בעולמות העליונים. התירוץ הוא, שהאדם הוא שליח מהשי"ת לקיים מצוותיו. ויש בשליח כח המשלח ומעשה השליח מתייחס למשלח. לכך המצוות שהאדם עושה בשליחות ה' נחשב שהקב"ה בעצמו הוא העושה, ולכן אין תימה שהמצוות פועלות ומשפיעות בעולמות העליונים. וזה המובן כאן – שאם היה הציווי לעלות לשמים, היינו באמת יכולים לעלות, באשר היה לנו כוח של הכל יכול.

אומר ה"שארית מנחם": אמרו רבותינו הפירוש בזה, שלא נשאר כלום בשמים ממנה. 'לא בשמים היא' – הכל נמסר למשה וישראל.

ולא מעבר לים היא: (ל יג)

ב"ניצוץ אחד" מביא בשם צדיקים שאמרו: שאין יהודי שעבר את שער החמישים [ש'ים' עולה מספר חמישים], וממילא יש לכל אחד ואחד תקומה, אבל גם מי שכבר אכן שקע עד מאד בשער העמוק ביותר, גם עבורו לא ננעלו שערי תשובה, ואף זה רמז בכתוב 'אם יהיה נדחך – בקצה השמים', לומר, שגם מי שיהיה נידח בקצה תיבת 'שמים' והן אותיות 'ים' [הקצה של תיבת שמים], מספר חמישים, כלומר, שגם אם הגיע לשער החמישים, מ"מ 'משם יקבצך ה' אלוקיך', ומעתה נסתמה טענת היצר, כי גם חוטא רב מרי, יש לו תקנה ודרך תשובה 'לבלתי ידח ממנו נדח' [שמואל ב' יד יד].

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוץ היום לא נפלאה היא ממך וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו: (ל יא – יד)

הרמב"ן אומר ש"המצוה הזאת" היא – "מצות התשובה", ולא מדבר פסוק זה על התורה. החיד"א ב"מדבר קדמות" [אות ח' סק"ז] הביא מה"נחלת בנימין" שהקשה איך לוקים על כל לא תעשה הרי הוא ניתק לעשה של תשובה, וכל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו? ותירץ: דוקא כשניתק לעשה פרטי, הוא דדין ביה הדין של לאו הניתק לעשה, אבל עשה דתשובה שהוא כללי לכל הלאוין לא אלים לנתוקי.

וה"שדי חמד" מביא מס' "ילקוט הגרשוני" שכתב לתרץ: עפ"מ שכתב ה"נודע ביהודה" [או"ח קמא סי' לה] דתשובה אינה מצילה את האדם מידי עונש ב"ד של מטה, שעיקרה היא החרטה ואין ב"ד יודעין מה בלב האדם. וא"כ לא קשיא מידי, דעשה של תשובה אינה מצילתו מן המלקות דגזה"כ שתשובה לא תציל בעונש ב"ד של מטה.

אומר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע: רק הדרך לגיהנום קשה כל כך, אני רואה בעלי עבירה מכלים ימים ללא מנוחה ולילות של נדודי שינה כדי להשיג את העבירה, ואחר כך מתחיל הסבל והעוני, שנמשכים לפעמים כל ימי חייהם. אולם הדרך לגן עדן קלה היא וקצרה ונעימה להולכים בה.

במדרש: אמר משה לא רחוקה היא ממך, קרובה היא אליך.

שואל ה"חתם סופר" זצ"ל: הלא מפורש בקרא "לא רחוקה היא כי קרוב אליך", ומה כוונת המדרש? אלא יבואר עפ"י מה שכתבו המפרשים כי עיקר התשובה שמקובלת בקל, כשעשה תשובה מיד אחר שעבר עבירה ולא יאחר, וקלה היא על האדם קודם שמושרש בעבירה. וזוהי כוונת המדרש: 'לא רחוקה היא ממך' – שאם אין אדם מרחק התשובה למחר, אז – 'קרובה היא אליך בפיו ובלבבך לעשותו'.

בתרגום יונתן: ארום קריב לכון פתגמא בבית מדרשיכון פתחו פומכון למהוי הגין בהון ברירו לבכון למעבד יתהון ע"כ.

כ"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"א אמר לפרש את כוונת התרגום: "שלתרגום היה קשה שהסדר היא מחשבה דיבור ומעשה, וכאן בכתוב מזכיר קודם 'בפיו' ואח"כ 'בלבבך', והרמב"ן ז"ל פירש עה"פ 'כי המצוה הזאת', שקאי על מצות תשובה, והנה תשובה בודאי לא קל לעשות תשובה, כי כשהאדם מחשב עם עצמו לפני השי"ת קשה לו לעשות תשובה.

וזו כוונת התרגום: "ארום קריב וכו' פתחו פומיכון": היינו בעת שרוצה להתקרב לעבודת השי"ת ולקיים מצוותיו – העצה לזה היא שקודם כל יפתח פיו, כדאי' במד' פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, ועי"ז תזכו אח"כ "ברירו לבכון למעבד יתהון", ע"כ שפיר כתוב קודם בפיו ואח"כ בלבבך.

אומר הרה"ק מלכוביץ זי"ע: היה הכתוב צריך לומר תחילה 'בלבבך' ואחר כך 'בפיו', שהרי המחשבה קודמת לדיבור.

אך הפירוש הוא כך: 'בפיו', אם רוצה אתה להגיד מוסר לחברך – בדוק עצמך תחילה, אם הדבר יוצא מלבך ואם אתה מוכן ומזומן בלבך לעשותו בעצמך. קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים.

והרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע כותב: שרצה לרמז, אף מי שמחשבתו עדיין לא זכה יעסוק קודם כל בתורה ובתפילה, שע"י דיבורי קודש ישיג התעוררות בנקודת לבו להתמלא חשק ודבקות בבורא ית"ש.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע שאמר: בדורות החלשים של היום, אפילו אם זה רק בפיו, או אפילו אם זה רק בלבבך היינו, שאפילו אם רק אומרים, ואפילו אם רק חושבים, תמיד זה טוב, משום שתמיד זה יכול להביא לידי לעשותו, לידי מעשה.

בשם הרבי מקאצק זי"ע: 'בפיו ובלבבך לעשותו' – אל תצא ידי חובך בדיבור ובמחשבה גרידא, אלא מה שבלבך ובפיו – עשה, 'בפיו ובלבבך' – 'לעשותו'.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר משמו של הרבי מקאצק זי"ע שפירש: אפילו שהדברים קרובים אליך מאד, אתה לומד ומתפלל, ובלבבך, גם הנך מכוון בהם כראוי, עדיין אין די בזה, אלא העיקר הוא 'לעשותו' – שלא יהא חכמתו מרובה ממעשיו.

בספר "נפלאות הסבא קדישא" כותב: שה"חידושי הרי"ם" זי"ע אמר: בקאצק רוצים לקרב את ישראל לאבינו שבשמים. ואילו ברופשיץ רוצים לקרב את אבינו שבשמים לישראל.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם ספרים לתרץ, עפ"י מה דאי' לעולם ליגרס אינש ואע"ג דלא ידע מאי קאמר, היינו שמקודם צריך לראות ללמוד – קודם שיהיה 'בפיו', ואח"כ כבר יבא לבד ה'בלבבך', שלבסוף הוא יבין ג"כ.

ואמר שלו נראה לפרש: דהנה אי' בתנא דבי אליהו ומובא גם בתוס' בכתובות [קד]. עד שיתפלל אדם על ד"ת שיכנסו לתוך מעיו, מוטב שיתפלל על ריבוי אכילה ושתייה שלא יכנסו לתוך גופו. היינו: שלפני שאדם הולך לאכול, שימתין רגע, ולא שיאכל עם כל ההתלהבות ישר אל תוך האוכל.

וזה גם הפשט בפסוק הנ"ל. 'בפיו': מקודם צריך האדם לדאוג על פיו – לראות שריבוי אכילה ושתייה לא יכנסו לתוך מעיו, ורק אח"כ הוא יכול לדאוג שד"ת כן יכנסו לתוך מעיו, היינו 'בלבבך'.

עו"א: שהכתוב בא לרמז, אם אין לאדם חשק ללמוד או להתפלל, יכוף את עצמו ויתחיל קודם כל בפה, אחר כך

יבוא מאליו גם החשק בלב. ואמנם הגיד הרבי מקאצק זצ"ל בשעתו: 'בפיו' וכן 'בלבבך' – אינו שווה מאומה, העיקר הוא 'לעשותו' לקיים בפועל. אולם אבי ז"ל [הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע] מצא לנו תקנה באומרו: האידנא, שנתמעטו הלבבות הרי בהחלט זו הדרך להתחיל קודם כל 'בפיו', הוא הדיבור בפה מעשיית הטוב, וממנו יבוא למדרגת 'ובלבבך' – הרצון והחשק בלב, וסופו של דבר יהיה ג"כ 'לעשותו'.

ואמנם נפוצה מימרא בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל, כי המרחק מן הפה עד הלב גדול כמו מן השמים ועד הארץ, אבל הלא רואים אנו שיוצא גשם מן השמים ומגיע עד לארץ – כן יכולים הפה והלב גם כן להתאחד.

כותב הרבי ה"לב שמחה" זי"ע: הקדים 'בפיו' ל'בלבבך', כענין דאי' מתוך שלא לשמה בא לשמה, דע"י בפיו יבוא לבלבבך, וי"ל כאן דכתיב 'כי קרוב אליך הדבר מאד', 'ובלבבך' אינו כל כך קל, לכך כתיב מקודם 'בפיו', כי הדרך להתקרב גם כשעדיין לא לגמרי בסדר, הוא שיהיה קודם בפיו ועי"ז יגיע לבלבבך, שיקבל על עצמו, ובאופן כזה קרוב אליך הדבר מאד, ואולי הרמז 'בפיו' – על וידוי דברים להקדים בתשובה, ובשפ"א אי' בפיו ר"ה ובלבבך יוכ"פ, ואתי שפיר קודם בפיו ואחר כך בלבבך.

הגריד"א שליט"א אמר לתרץ: שרמז לתקיעת שופר, שכתב הרמב"ם [פ"ג מהל' תשובה ה"ד] שבא לעורר את הלב לתשובה, וזהו 'בפיו' ואחר כך 'בלבבך'. ורמז לדבר: כי "קרוב אליך הדבר" [עם האותיות] עולה בגימטריא כמנין "השופר".

בבעל הטורים: 'בפיו' קאי על הוצאת ד"ת בפה, 'ובלבבך' קאי על סברת הלב בתורה. הרבי ה"פני מנחם" זי"ע אמר: 'בפיו' בגימטריא בקי. 'ובלבבך' בגי' הבנה, עכ"ד. וזה כדברי הבעה"ט הנ"ל.

'כי קרוב אליך הדבר וגו' בפיו ובלבבך' – הרבי ה"פני מנחם" זי"ע מביא את דברי הרמב"ן שפירש דקאי אתשובה, ואומר: 'בפיו' – בגימ' יום יום, היינו דכתיב 'ואותי יום יום ידרושון ודעת דרכי יחפצון' וגו'. ובירושלמי [ר"ה ב] יום יום – זו תקיעה [ר"ה] וערבה [הושענא רבה].

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע: (ל טו)

ותמה השל"ה הק': אם יודע אדם ששני דרכים לפניו אחד דרך החיים ואחד דרך המוות רח"ל, מה הצורך לציווי והזירוז ובחרת בחיים, הלא מעצמו יברח מדרך המוות לדרך החיים?

והסביר הגאון מטשעבין צוק"ל, בעת חנוכת הבית של ישיבת טשעבין בירושלים עיה"ק: די"ל ששני הדרכים הם שני אפשרויות איך להתגבר על היצר הרע, "החיים" זה הדרך של יעסוק בתורה, "המוות" זה הדרך של יזכיר לו יום המיתה.

ומייעצת התורה "ובחרת בחיים" לבחור בדרך הזה "למען תחיה אתה וזרעך", כי הזכרת יום המיתה באה כרגיל לעת זקנה ואז אין להאדם כבר האפשרות לחנך בניו כי יצאו כבר מרשותו, אבל אם יבחר בדרך של יעסוק בתורה יזכה גם לגדל ולחנך בניו כדרכו.

מספרים, שהרה"ק ה"שפע חיים" מצאנו זי"ע, לאחר השחרור ממחנות ההשמדה כשהתפלל ביום כיפור לפני הציבור פנה ליהודים "העצמות היבשות", ושאל אותם: איך נוכל לומר: אשמנו, בגדנו, גזלנו? וכי היינו ברשות עצמנו? האם יכולנו לעשות מה שלבנו חפץ? הרי היינו אנוסים, ואם כן על מה נתודה? ומיד השיב בעצמו: היו דקות שמאסנו בחיים, וע"ז עלינו להתודות!!!

'ראה נתתי לפניך' – אומר הגר"א דברה תורה בלשון יחיד, להורות שאפילו בשעת אנדרלמוסיא ובלבלו המוחות וריבוי העוונות, מוטלת החובה על היחיד להתחזק ולידע שהקב"ה כורת עמו ברית ומדבר אליו.

במדרש: יכול יבחר ברע ת"ל ובחרת בחיים.

שאל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: מה הפירוש יכול יבחר ברע? וכי איזה הוא אמינא יש שיבחר ברע וילך לעבוד ע"ז? ותירץ, לפי מה שאיתא בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע, שאמר פעם בשולחנו הטהור את המדרש עה"פ 'ויואל משה לשבת את האיש' – 'ויואל' לשון שבועה, מלמד שמשרע"ה נשבע ליתרו שיתן את הבן הראשון לע"ז. ואמר על זה ה"חידושי הרי"ם": שאינו נושא פנים להמדרש בשום אופן [אם לפרש כפשוטו], דאין יתכן שמשרע"ה יתן את בנו לע"ז?

אלא, דכתיב גבי יתרו 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים', ואיתא מלמד שלא הניח יתרו ע"ז שבעולם שלא עבדה, ואחר כך רק הגיע לעבודת הברוא, וזה מה שרצה יתרו שגם בנו הראשון של משה רבינו יגיע להכרת הברוא מתוך הכרה עצמית ורק אחר כך ע"י אמונה, אבל זו הדרך היא לא טובה, ורואים באמת שבנו של גרשום כבר היה כומר לע"ז.

וזה"פ גם כאן, יכול יבחר ברע, היינו שקודם יעבוד ע"ז ויגיע לאמונה בהשי"ת ע"י הכרה עצמית, על זה ת"ל 'ובחרת בחיים', שתיכף יכיר את השי"ת ע"י אמונה – בדרך ישרה.

העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך: (ל יט)

אברך אחד עילוי מאוסטרובצה כתב מן החזית מתוך החפירות במלחמת רוסיה יפן, מכתב לרבו ה"שפת אמת" זי"ע ובו פלפול ארוך על רבינו יונה, והשיב לו ה"שפת אמת" במכתב שפתח במלים אלו: 'העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ', 'העידותי' – מלשון עדי, קשוט, היינו קשטתי בכם, ביהודים כאלה, 'את השמים ואת הארץ'.

הרה"ק ה"באר מים חיים" זי"ע [בפרשת תולדות] מביא בשם הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע שהקשה: איך תצוה התורה לקיים מצוה על מנת לקבל פרס גשמי, 'ובחרת בחיים' – למען תחיה אתה וזרעך, הלא עיקר העבודה שנעשה הכל לשם שמים ולא לטובתינו?

ואמר לבאר כי כאשר האדם מקיים מצוה לשם שמים ומתוך חיות כראוי, אזי יש למצוה ההיא חיות רוחני, ויש לה כח להשפיע חיות ושפע טוב על כל באי עולם – ובפרט על יוצאי חלציו – שיוכלו גם הם לקיים מצוות מתוך חיות. וזהו שאמר הכתוב, 'ובחרת בחיים', היינו שתעשה המצוות מתוך חיות, אשר ע"ז תפעל 'למען תחיה אתה וזרעך', היינו שיושפע חיות מהמצוה לזרעך אחריו ולכל באי עולם.

ה"פנים יפות" הביא דברי הגמרא: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו' נצחו מוטב ואם לא יעסוק בתורה, ואם לא יקרא ק"ש, ואם לא יזכיר לו יום

המיתה. והקשה, לכאורה מאחר שהעצה של יזכיר לו יום המיתה מועלת בודאי, א"כ מדוע יש להתחיל בעצות האחרות תחילה ורק אם אינן מועילות יש להשתמש בעצה זו, טוב יותר היה להשתמש תיכף בעצה זו המועלת יותר? ותיק, כי העצה של יזכיר לו יום המיתה מביאה את האדם לידי עצבות, ועצבות הוא דבר גרוע מאד, על כן אין להשתמש בה אלא לבסוף, כאשר אין ברירה אחרת.

ובזה מבאר הכתוב: 'ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע', היינו שיש שני מיני עצות איך להכניע היצה"ר, מצד אחד יש 'את החיים ואת הטוב', היינו התורה שהיא תורת חיים ונקראת טוב כדאייתא אין טוב אלא תורה, וקריאת שמע שענינה קבלת עול מלכות שמים במסירות נפש, ומאידך גיסא יש עצה אחרת 'את המות ואת הרע', היינו זכירת יום המיתה, ועל זה אמרה התורה "ובחרת בחיים", שתבחר בעצה הראשונה של תורה וקריאת שמע, כי העצה של יזכיר לו יום המיתה תביא לידי עצבות, ותמנע מעבודת השי"ת.

אומר המגיד מדובנא זצ"ל: כוונתנו בבקשת החיים אינה בגלל הגוף והמוח שלנו, אלא כדי לאהוב את ה' ולעבוד אותו, כי 'לא המתים יהללו קה', וזה שאנו מבקשים: זכרנו לחיים – למעןך אלקים חיים.

עוד מסביר המגיד מדובנא במשל: פועל שעבד אצל בעל הבית כל היום, ובערב כשהוא נותן לו את שכרו, הריהו מזהירו ואומר: אבל ראה נא להביא את הכסף הביתה לפרנס את אשתך ובניך הרעבים, אל תבזבז את כספך בדרך רעה. כן גם אומר הקב"ה: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב" ואתה בן אדם ראה נא שתבחר בחיים "למען תחיה אתה וזרעך" – להשאיר ברכה אחרך.

הרה"ק רבי אהרן מקוידנב זי"ע שאל: האם כשנותנים למי שהוא דבש ורעל צריך להגיד לו שיבחר בדבש ולא ברעל? אלא שבאמת הכתוב מדבר על שני דרכים בעבודת השי"ת, האחד – השמחה ונועם השי"ת, והשני – בסיגופים ועינויים, ועל זה מייעץ הכתוב 'ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך', כי באופן זה תוכל להשפיע גם על זרעך שילכו בדרך הטוב והרצוי בעיני אלקים ואדם.

הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזמין זי"ע פירש את הכתוב: כשאדם תועה בדרך, ונודע לו שהוא תועה, אזי צריך לשוב על עקבותיו ולילך שוב בדרך שתעה, לילך אחורנית עד שחזור לדרך הישרה. אבל אם תעה אדם מדרך החיים, אינו צריך לחזור אפילו פסיעה אחת, אלא באשר הוא שם ביכלתו לבחור בדרך החיים והטוב, כי באותה תשוקה עצמה שחושק להבלי העולם הזה ויכל להשתוקק אל האלקים ולעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם.

כשיהודי רוצה לתת צדקה בא אליו היצר הרע, ועל פניו מסווה של יראת שמים ואומר לו: צדקה אתה רוצה לעשות, מדוע לא, מי יכול להתנגד לקיום מצוה, אולם למה אינך זוכר את מאמר הגמ' "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה", ובאופן זה לא יעלה לך כסף, האדם מתפתה לו, והעני שבא לבקש צדקה מסתלק בפחי נפש. לא עובר זמן רב, ועל דלתו מתדפק שכנו הרובל ונכנס בעצירת נשימה: אתה יכול לרכוש לך עולם הבא, נדמן לי לקנות מציאה להרוויח למחיית ביתי, כך וכך נחוץ לי, אני מבקש ממך גמ"ח לזמן קצר. ניגש היהודי בצעדים איטיים לקופה, והנה כמו מתחת האדמה מופיע ה"בעל דבר" ומחייך חיוך של חנופה ואומר לו: הזכרתיך את המאמר במסכת סוכה, מדוע אינך זוכר את הנאמר בשורה אחריו, ש"גמילות חסדים בין לעניים ובין לעשירים", מצוה – מהיכי תיתי, גם אני בעד עשיית מצוות, אולם הרי אתה יכול להלוות לעשיר, אותה מצוה ובלי חשש. אומר היהודי: גם הפעם צדק, הרי גמרא מפורשת. ושכינו העני עוזב את ביתו בפחי נפש. כהרף עין מצלצל הטלפון, ידידו משכבר הימים, שהוא בעל בית חרושת עשיר מבקש גמ"ח לזמן קצר, שמחר הראשון בחודש, והוא צריך לשלם שכר לפועליו. רואה היהודי חבילות של מצוות שנצדמו לו, והולך בלב שלם לקופה בצעדים בטוחים, ושוב ה"בעל דבר" בא ולוחש לו באזניו: תמיהני עליך, וכי אין אתה יודע שגמ"ח נוהגת בין לחיים ובין למתים. בזמנים הללו מי יודע מי עשיר ומי עני, מחר הגלגל מתהפך, האם לא כדאי לאחוז באחרון אחרון חביב, לקיים את ה"בין למתים": הלווית המת, ניחום אבלים וכדומה...

לכן אומרת התורה: "ובחרת בחיים", כשאתה בא לעשות צדקה, בחר לך צדקה עם החיים, עם אנשים חיים. כי שכרו של זה הגומל חסדים למתים הוא:

"דספיד – אחרים – יספדוניה, דקבר – יקברוניה, מי שמתפל בהלווית מתים יסדרו גם לו לוויה יפה, אולם השכר של זה שגומל חסדים עם החיים הוא "למען תחיה אתה וזרעך"...

סיפר הגאון רבי חיים לייב אויערבך זצ"ל [אביו של הגרש"ז זצ"ל] מירושלים תובב"א: ששמע מזקן מופלג אחד מהעיר העתיקה שבירושלים שהיה כבן תשעים שנה, שאביו היה מחסידיו של רבינו הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, ועוד זכה לשמוע ממנו דברי תורה שנאמרו על שולחנו הטהור. ומנהגו של הרבי ר' אלימלך זי"ע היה לחלק את דבריו בסעודה שלישית לשנים, בתחילה דרש בפרשת השבוע, ואחר כך דיבר על ימות המשיח.

ובאחד השבתות ברעוא דרעוין, גילה הרבי ר' אלימלך זי"ע דברים נוראים מכבשונו של עולם ואמר, בדורו של משיח ימתח הקב"ה חבל ארוך מסוף העולם ועד סופו, וכל בני ישראל יאחזו בחבל זה, ואז יאחז השי"ת בביכול בקצהו, וינער ויטלטל את החבל עד שיטולטלו כולם באויר, ולא כולם יוכלו להחזיק מעמד בטלטול כזה ורבים יפלו ארצה. והשוטים יאמרו, אם הקב"ה מנער אותנו בודאי רצונו שנרפה את החבל, וצריך לעשות רצון השי"ת, וע"כ ירפו מן החבל ויפלו גם הם ארצה, והחכמים המעטים יחזיקו בחבל נחלתו, ובכל כוחם ומאודם לא ירפו ממנו, וזהו "חבלו" של משיח, ע"כ לשון קדשו.

הרה"ק ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זי"ע פירש: כי עבודת ה' בשמחה ובהתלהבות נקראים 'חיים', מפני שממשיך חיות לאדם, ועבודה בלא שמחה והתלהבות הרי היא ההיפך ח"ו. ומהו החילוק בין שתי עבודות אלו? כי עבודה בשמחה נמשכת יותר לדורות הבאים, ומשפיע גם על בניו וצאצאיו אחריו לטובה, לילך ולהמשיך בדרכו, אבל עבודה ללא שמחה שאין בה טעם וחיות, ממאיס את העבודה בפני בניו וצאצאיו, הם זוכרים תמיד 'די ביטערע טעם פון די מצוות ביי זייער טאטן' [זוכרים תמיד את הטעם המר של קיום המצוות אצל אביהם]. וזהו שרמז הכתוב ובחרת 'בחיים', היינו שתבחר לעבוד את ה' מתוך חיות ושמחה למען 'תחיה' אתה וזרעך, כדי שהעבודה שלך לא תפסק אצלך, אלא תהא נמשכת לזרעך אחרך.

כי הוא חייך ואורך ימיך וגו': (ל כ)

שואל הרבי ר' בונם זי"ע בספרו "קול שמחה": לכאורה הרי זה כפל דברים.

אלא הסבר הענין הוא על דרך משל. פעמים הרופא נותן לחולה תרופה מרה, כשהחולה טועם אותה מר לו מאד, אלא שלבסוף היא מביאה לו אורך ימים. ולפעמים ההיפך, אדם אוכל הרבה מעדנים, ומתוק לו בפה, אבל התוצאה היא מחלה וקיצור ימים. אבל בתורה נאמר: 'כי הוא חייך' – חיות ותענוג – 'ואורך ימיך', כי נפש המשכלת חיה לעולם. ודפח"ח.

אלול - ימי הסליחות

עה"פ 'ויאמר לבן ליעקב וגו', יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלוקי אביכם אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע' [בראשית לא] – אומר הרה"ק המוהר"י במעלזא זי"ע: אמ"ש הוא ראשי תיבות **ש** ב**ת** **מ** ברכין **א** לול. והרמז בזה: ש'לבן' המורה על יצר הרע, אשר 'יש לאל ידו לעשות רעה' ליהודי, מכל מקום מעת שמברכין חודש אלול – אמ"ש, אזי מוזהר הוא 'מדבר עם יעקב מטוב ועד רע'.

בספה"ק "אהבת שלום" כותב: שהבעש"ט הק' זי"ע היה אומר דברי מוסר לתוקעים והבעלי תפילות, משל לאריה מלך החיות שקצף על כל החיות, ונתייראו מאד, ולא ידעו להשית עצות בנפשם כיצד לפייס את המלך. הלכו לשועל הפיקח שבחיות וביקשו ממנו עצה הוגנת איך לפייסו. אמר להם אל תדאגו כלל, כי מוכנים אצלי שלש מאות משלים לפייסו בהן, בואו עמי ונלך ונפייסנו. ויצאו כולם ללכת אל המלך, באמצע הדרך פנה אליהם השועל ואמר ששכח מחצית מן המשלים, אמרו לו אעפ"כ נלך שמא יתפייס במחצית הנשארים, לאחר שהלכו עוד אמר להם שוב ששכח עוד חצי מן המשלים הנותרים, וכך היה הולך ושוכח, עד שכאשר הגיעו סמוך לחצר המלך אמר להם ששכח את כל המשלים, ולא נותר בידו אף אחד. והוסיף כי מעתה אין עוד עצה אחרת רק לבוא ולצעוק כולם ביחד אל המלך אולי ירחם, וכך עשו ונתרצה להם המלך ומחל להם. ב"בן פורת יוסף" [מהרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע] בפרשת תולדות מביא משל זה בשם המדרש

[ב"ר עז'ז], וכתב אשר באמת לא ידע השועל שום משל כלל, אלא שכל זה היה מתחבולת השועל לפעול שיתרצו החיות ללכת עמו עד בית המלך, כי אילו אמר מתחילה שהעצה היחידה היא לבוא ולצעוק אל המלך, אולי לא היו מתרצים ללכת עמו כלל, לכן אמר תחילה שיש לו במה לפייס את המלך, ורק אחר כך אמר ששכח הכל, אחרי שאז כאשר יהיו סמוך למלך כבר לא תהיה להם ברירה אחרת זולת לצעוק בעצמם אל המלך ועל ידי כן ינצלו.

ואמר הבעש"ט הק' זי"ע: כמו כן על הבעלי תפילה והתוקעים, שלא יסמכו העולם עליהם בתפילתם ובתקיעתם, אלא כולם יחד יעמדו בתפילה ובתחנונים לצעוק אל המלך הקב"ה שימחול לנו ויחננו, ובכך יוכלו לפייס את המלך הקב"ה.

וזהו שאמר הכתוב 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם' – כלומר הנכם נצבים כבר עתה ממש לפני ה' אלקיכם בראש השנה, ויש לכם לדעת שאין עוד עצה אחרת זולת זה שתעמדו כולכם 'ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל' לצעוק אל המלך ה', ולהתחנן לפניו שיתרצה ויתפייס לכם, על ידי זה ישמע ה' בקשותיכם ותפעלו שנה טובה. אכ"ר.

'לולא האמנתי לראות בטוב' [תהלים כז יג] – אומר הרבי מקאצק זי"ע – 'לולא' אותיות אלול. הנה קרב ובא ר"ח אלול, 'האמנתי' – מאמין אנכי, 'לראות בטוב' – שבכוחו של כל יהודי לראות שיהיה טוב.

הרה"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"ע היה אומר: נקרא החודש "אלול" – מלשון "ריגול". כמו שתרגם אונקלוס: 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען' [במדבר יג ב] – שלח לך גברין ויאללון ית ארעא – בחודש זה על האדם "לרגל" אחרי כל מעשיו ולתקנם.

הגה"ק מבענדין זי"ע כותב: "אלול" בגימטריא "כל טוב", דהמה ימי רצון ומתהפך הכל לטוב, וגם עושים תשובה ועושים מהכל טוב.

אומר מו' רה"י שליט"א [ס"ג תשפ"ג מ"ב]: נודע הרמז 'א' ת' ל' בב' ו' את' ל' בב' זרעך – ר"ת אלול. ואמנם אלו הימים מסוגלים להתעורר בתשובה שלימה עד שה' ימול את ערלת לבבנו ולבב זרעינו, אך בל לנו לשכוח

שתנאי יש בדבר, והוא מה שמפורש בסיפא דקרא 'ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו', שהאדם יעשה את שלו לשוב בכל כוחו, ורק כאשר יתעורר בעצמו לשוב לשמוע בקול ה' ולעשות את כל מצותיו, אזי יקבל סיוע מלמעלה וימול ה' את ערלת לבבו.

ה"שפת אמת" זי"ע כותב [תר"מ]: בימים אלו צריכין להפריש ולהרחיק מכל עניני עוה"ז כפי היכולת, לקיים 'אני לדודי', ולזכור כי האדם נברא רק לעבודת הבורא יתברך. ובחודש אלול מתקיים 'אני לדודי', ועל ידי כן מתקיים בחודש תשרי 'ודודי לי', שהוא השפעת חיים וקדושה לכל השנה.

לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים:

בשם הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע שאמר בשבת לפני סליחות: 'לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים': עשה עמנו צדקה ויהיה בזה לנו בושת פנים.

בספר "סדר היום" [עמ' נז] כתב: "אל יאמר החכם או הדיין למה אבטל מלימודי כדי להשתתף עם הציבור בסליחות ותחנונים, יתפללו המה ואני על משמרתי אעמודה עוסק בלימודי", כי תלמוד תורה כנגד כולם. "חלילה לבעל נפש לומר כן, כי אע"פ שת"ת אין ערוך אליו, אבל יש עתים וזמנים שצריך להתעצם מאד בתפילה ובתחנונים, וזמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד, ואדרבה מוטל על הת"ח והזקנים שבדור להעתיך ולבקש רחמים מלפני השי"ת על עם ה' ונחלתו, כי הם המגינים על הדור ותפילתם מתקבלת לרצון".

בספר "תפארת עוזיאל" לאחד מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע כתב: אלול מזל בתולה, ושנינו [כתובות נז]. נותנים לבתולה י"ב חודש, היינו שבחודש אלול אפשר לתקן כל השנה כולה, וכן ימים אלו חשובים יותר, והם נחשבים כמו שאר כל השנה כולה.

פעם היה האדמו"ר הזקן מקרלין זי"ע בעיר אניפולי בחודש אלול, והתפלל באכסניא שהתאכסן שם, ואחר התפילה קודם שהניח תפילין דרבינו תם, אמר: תרתמו לי מיד את הסוסים למרכבה, מכיון ששערות ראשי בוערים מהיראה והפחד מראש השנה.

חזן אחד שהה זמן מה אצל הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע, בסמוך לראש השנה בא אל רבו להיפרד.

שאל אותו רבי מרדכי: מדוע אתה ממחר לשוב?

השיב לו החסיד החזן: היות שאני משמש בשליח ציבור, עלי לעיין במחזור של ראש השנה ולסדר את תפילתי.

אמר לו הרבי: המחזור עומד בעינו כמו אשתקד, אלא טוב יותר שתעיין במעשיך ותסדר את עצמך...

הרה"ק ה"שפע חיים" זי"ע סיפר: ישנו מכתב מזקיני הקדוש בעל ה"בני יששכר" זי"ע מעצם כתב ידו אשר כתבו בחודש אלול: בהם נראים האותיות כתובות שלא כסדר, מעלה... מטה... במכתב כותב הרבי בין היתר "ולא אוכל להאריך מחמת שידי מרתתין כשאני כותב מפחד ה' וממורא יום הדין". מפחד יום הדין לא יכול היה אפילו להחזיק את קנה הכתיבה, ומה נעני אבתריה???

בספה"ק "ערבי נחל" זי"ע: אכן השטן שיועד מזה מתחכם והולך בחודש אלול לפתות לבות בני אדם בחודש אלול יותר מכל השנה. כי כל מה שהאדם מכין יותר את לבבו מתחזק יצרו יותר וכמאמר חז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ונדמה לאוהב להם ומושך ביין את בשרם, בהבלי העולם הזה, ותאוותם יביא להם ואיזה רווח במו"מ בכל חודש אלול, והוא עת האסיף זבת חלב ודבש ועת מסחר הרובלים, בכדי שלא יעשו כלום בכל חודש אלול, וזה רעה חולה ח"ו, וגורם קצף גדול מאת השי"ת בבוא יום הדין והשטן מבקש משפט והשכינה לא נתקנה עדיין על ידי מעשינו, ולא הקדמנו צרי התשובה למכתנו ח"ו.

איתא מהרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע: שאם נתבונן נראה כי בכל קטע חדש מהסליחות מתחילים בפסוק או פסוקים מן התורה, ולפעמים גם מסיים בזה. וזה בא ללמדנו כי יחד עם התפילות והסליחות חייב להיות "תורה" שהתועלת תבוא עם עסק התורה.

בימים אלו מבקשים 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', שואל ה"עברא דדשא": דידוע הדקדוק דאחר שכבר ביקשו 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי', דהיינו ישיבה בתמידית דרך קבע, מה שייך

לבקש 'ולבקר' בהיכלו? [ורוב המפרשים פי' ע"פ פשוטו ש'לבקר' אינו מלשון ביקור כלשוננו, רק לבדוק ולחפש], ומפרשים שהבקשה היא שיהיה תמיד בהתפעלות כמו מבקר, אך יש להבין דהלא טבע האנושי דרך בפעם הראשונה יש לו התפעלות, אבל דבר קבוע שנוהג בו כל ימי חייו מתיישן ואין לו התפעלות, ואיך באמת שייך להיות כמבקר בהיכל ה' אחר שהוא תושב בו כל ימי חייו?

אלא התשובה לזה מבואר במה שהקדים לומר 'לחזות בנועם ה'', כשיושבים בהיכל ה' ומרגישים את העונג והנועם שיש בעבודת ה', אז יש התפעלות בכל יום מחדש כאילו זהו היום הראשון. וכדאיתא מצדיקים זי"ע שאמרו שאין שיעור לשמחה שצריך האדם לקבל בכל יום מברכת 'שלא עשני גוי' מעצם הדבר שאינו גוי, הרי יש לו בורא ומנהיג המשגיח על כל מעשיו, והוא בן א-ל חי, עבודת ה' עצמה צריכה למלאת את לב האדם שמחה על שזכה לעבוד את ה' ולקיים מצוותיו, וגם מצוה שעושים אותה בכל יום או אפילו ג"פ ביום או יותר, צריך לשמוח בכל פעם מחדש ולהתענג בעשייתה. עיי"ש בהמשך דבריו באריכות.

הרה"ק השרף מסטרליסק זי"ע היה אומר שהכתיבה וחתומה של ר"ה ויוה"כ מתחיל כבר מיום א' דסליחות.

מרגלא בפומיה דהרה"ק ה"בית אהרן" זי"ע: שאין לאדם לומר "לומר סליחות" אלא עליו "לבקש סליחות", היינו שלא יאמר הסליחות באמירה בעלמא, אלא יבקש מפנימיות לבו לאב הרחמן שימחול ויסלח לו על כל העבר.

עובדה הווה אצל הרה"ק מרוז'ין זי"ע, שכל הציבור המתנין לו, ועדיין לא נכנס לביהכ"נ לסליחות, ואף אחד לא העז להיכנס לראות מה קרה אצל הצדיק, רק בנו קפץ על החלון של חדר קודשו של הצדיק, וראה איך שהצדיק שוכב על הרצפה ובוכה, וכיון שראה את בנו – עמד על רגליו הק' ואמר "כשאני הולך לומר לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים אני חושב מי ה"לך" ומי ה"לנו" ואיך אני יכול להתפלל לפניו ית"ש "ווי אזוי קען איך זיך שטעלען דאווענען".

כתוב בספה"ק "לב שמחה": אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה וכו', באלול שייך תפילה זו ביותר,

אלול בגימ' בינה כדאי', ולבבו יבין וגו', זמן של דעת ובינה, ויכולים ביותר להשיג את המבוקש.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע כותב: אלול זמן תשובה קודם ראש השנה, תוקעים כל החודש וביום האחרון המנהג שלא לתקוע, ריוח להתבונן לאסוף את כל הקולות של השופרות שיכנסו בלבבות, יום אחד קודם ראש השנה יום אחד של ישוב הדעת, ובפוסקים כתבו שאין תוקעין בו כדי לערבב את השטן, והיינו כנ"ל ע"י ישוב הדעת.

בשם ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: חודש אלול הוא מתנה טובה חודש ההכנה, משל למה הדבר דומה, לאיש היוצא למלחמה שאז אין לו זמן להכנות ולמפגנים, עליו לקחת את הנשק ביד ולירות, כי ההכנות צריכות להיות לפני המלחמה, כן הוא בראש השנה, יום הדין, אז אין זמן להכנות ולכן ניתנה מתנה של חודש אלול להכנות.

אמר הרה"ק רבי נחום מטשרנוביל זי"ע: העולם אומרים שבאלול הדגים בים רועדים מגודל פחד יום הדין, אבל זה אינו אמת, כי לא רק הדגים רועדים כי הים ג"כ רועד מאימת הדין...

בספר "דברי מאיר" מביא בשם חותנו הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע: 'הללוהו בת"ף ומחול', כי יש ב"פ ת"פ שעות מר"ח אלול עד יום כיפור שאז זמן מחילת עונות, וזהו הללוהו ב' ת"ף, היינו ב"פ ת"פ שאז 'ומחול' ע"כ.

כתב הרה"ק ה"בני יששכר" זי"ע: 'אז תשמח בתולה במחול' – שמעתי מאת ש"ב הרב החסיד הקדוש מהר"א זצ"ל מ"כ בליזענסקי: דהיינו רמז לחודש אלול אשר מזלו בתולה, הנה תשמח במחול, כשימחול השי"ת עונותיהם של ישראל.

כ"ק אדמו"ר שליט"א מבעלזא אמר בשם זקינו הרה"ק המוהר"י זי"ע: כל מצוה צריכה הכנה דרבה לפני קיומה, כדי שהמצוה תיעשה בשלימות הראויה. ואם לפני קיום מצוה אחת כך, על אחת כמה וכמה לפני הימים הנוראים הבאים לקראתנו לשלום, שכן חודש תשרי הוא תקיף במצוות, וכדברי רש"י ב"ה יא.: שופר, יום הכפורים, סוכה, לולב, ערבה, וניסוך המים, בודאי שצריך הכנה גדולה.

מרגלא בפומיה דה"פני מנחם" זי"ע: את מה שנאמר בספר "יכהן פאר" מהגה"ק אב"ד בנדין זצוק"ל, שמביא מעשה באחד שהיה מגמגם בלשונו, וכשעברו אצל הרבי לומר גיט שבת לא היה מספיק לומר עד שכבר עבר, ויעץ לו חבריו שיתחיל לומר קודם עוברו אצל הרבי, וממילא כשיגיע אל מול פניו יוכל לומר גוט שבת.

ומשל הוא לימי אלול, שצריך להתחיל ההכנה כעת, ארבעים יום קודם יום הכיפורים, ולא לדחותה עד לבוא הימים הנוראים, כי הרי כולנו חשובין כמגמגמים, ואם נתחיל כעת לעבוד כראוי אולי נזכה להגיע מוכנים לראש השנה ויום הכיפורים, אך אם נתרשל בזה נישאר עם כבדות הפה והלשון.

כשהרבי ה"אמרי אמת" זי"ע נסע לכנסיה הגדולה בחודש אלול לעסוק בעניני כלל ישראל, התאונן ואמר, אצל אבי ה"שפת אמת" ז"ל "רעדו הכתלים בימי אלול, ואני טרוד בנסיעות". ואמר על זה בנו הרבי ה"פני מנחם" זי"ע: אולם אני זכיתי עוד בימי נעורי בגור לראות אצלו איך שהיו הכתלים רועדים...

סיפר הרה"ק ה"אמונת משה" מאלכסנדר זי"ע: הרה"ק הרמ"מ מוורקא זי"ע [הצדיק השותק], אירע פעם שלא הגיע לסליחות עוד בימי אביו הרבי הזקן, ונשאל מאביו על כך, והשיב לו, כי באמת בא לסליחות אך כששמע מהחזן שהתחיל 'לך ה' הצדקה ולנו בושות הפנים', מחמת גודל הבושה שהיה לו, הוכרח לצאת החוצה מביהמ"ד...

הגר"ל חסמן זצ"ל בספרו "אור יהל" מספר: שמספרים על הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, כשהגיע פעם לעזרא הסופר אמר לפניך, אלוקי בושתי ונכלמתי להרים פני אליך, התעלף מפחד ובושה, אם עזרא הסופר התבייש ונכלם להרים פניו, אנו מה נאמר...

על עבודתו בקודש של הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע מסופר:

פעם במוצ"ש סליחות, זמן רב לפני אמירת הסליחות, נכנס יהודי אחד שהוצרך לשוב לביתו תיכף אחרי סליחות, ורצה להיפרד מהרה"ק זי"ע. הלה עמד נבהל ומשתומם מנחלי הדמעות הנוטפות מעיניו הק' של הרבי זי"ע כשהוא מתאנח ואומר: "אומרים אנו

בסליחות 'כדלים וכרשים דפקנו דלתיך' - יא יא אובער א ארימאן בדארף אויך צוא וויסן ווי אזוי צי בעטען [גם עני צריך לדעת איך לבקש], וכאשר יפרוץ דלתו של העשיר ויתבע ממנו את נדבתו בעזות מצח לא זו בלבד שלא יקבל ממנו מאומה אלא יגורש מהבית בבושת פנים".

וסלחת לעוני כי רב הוא [תהלים כה יא]:

אמר הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: הנה לכאורה אין מן הדין שתועיל לאדם תשובה כלל, דכמו בקדשים, מצינו בהם פסול 'דיחוי', שכל הנראה ונדחה שוב אינו חוזר ונראה [פסחים עג:], כלומר: בהמה שהיתה ראויה להקרבה ונפסלה, חל בה פסול לעולם, אפילו אם בטלה סיבת הפסול, שכיון שכבר נדחתה, נדחתה לעולם. כן באדם החוטא, לכאורה צריך להיות נוהג בו דין פסול 'דיחוי', שכיון שמתחילה היה נראה ראוי, ואחר כך על ידי חטאיו נדחה ממחיצת ה', ממילא שורת הדין היא ששוב אינו חוזר ונראה, להיות שנית במחיצת ה', הגם כי ירבה בתשובה.

ברם, רב סבירא ליה, דבעלי חיים אינם נדחים [שם], היינו: שאין פסול 'דיחוי' נוהג אלא לאחר שחיטת הקרבן, כגון שנפסל הדם או שהיה פסול בבעלים, אבל קרבן חי – כל זמן שהבהמה מחיים, אין חל בו פסול 'דיחוי'. וכמו כן באדם, הגם שהרבה לחטוא, מ"מ כיון שהוא חי אין פסול 'דיחוי' נוהג בו, ולזה מועיל לו ענין תשובה להיות חוזר ונראה.

וזשה"כ: 'וסלחת לעוני כי רב הוא' – דהלכה היא כ"רב" שבעלי חיים אינם נדחים, וא"ש דמהני באדם ענין תשובה וסליחה.

אמרות טהורות שנאמרו ע"י צדיקים זי"ע בענינים שונים:

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע סיפר בשם הרה"ק ה"צמח צדק" זי"ע:

הרבי ה"צמח צדק" יושב פעם בסעודה שהיו מסובים הרבה אנשים והפליג מאד בשבח איש אחד, והיה שם איש אחד סוחר יהלומים ונענה ואמר שהוא אינו רואה את גדולתו של איש זה.

אחרי הסעודה הראה סוחר היהלומים לרבו את יהלומיו לבקשתו, והראה באצבעו על אבן אחת ואמר שאבן זו היא פלאי פלאים, ענה לו הרבי הצ"צ שאינו רואה את גדולתה ופנימיותה של אבן זו. ענה הסוחר: "צריך לנקות ולצחצח את האבן היטב ואז תבריק ויראו את יופיה. ואמר לו הרבי הצ"צ: "כעת יש לך תשובה על שאלתך. כל יהודי הוא כמו יהלום רק צריך לצחצח ולהבריקו ואז תראה ותודע ליופיו".

ובזה פירש הרבי הב"י את הפסוק בפרשתנו 'מחוטב עציך עד שואב מימך' – שמשמע"ה עירב את כל ישראל מהחשובים שבהם עד הפחותים שבהם, להראות שאין אנו יודעים להבדיל בין איש איש ולפעמים האיש שנראה פשוט הוא הצדיק גרידא...

בשם הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע:

הרה"ק רבי דוד נכנס פעם לבית המדרש בימים שביי כסה לעשור, ומצא שם חסידים יושבים ומשוחחים ביניהם. הוא ניגש אליהם ושאלם אודות מה הם שחים? מחמת מורא רבם לא העיזו החסידים להוציא הגה מפיהם, ואף כששב ושאלם בשנית את אותה השאלה הוסיפו לשתוק. אז פנה הרה"ק אל אחד מהם במיוחד ושאלו על מה הם שוחחו, ובלית ברירה השיב אותו חסיד שהם שוחחו על כך שהנה יום הקדוש עומד בשער וכו'.

נענה הרה"ק ואמר:

הנה מגיע יום הקדוש, ועומדים עם בני ישראל ודופקים על חטא, אך אחר כך חוזרים הם לסורם, ואם כן אפוא מה פועלים הם ביום הקדוש, אך איתא בגמרא [ב"ב לח:]: בענין מחאה על קרקע הנגזלת, היכי דמי מחאה וכו' פלניא גזלנא הוא דקא אכיל לה וכו', ובהכרזה זו יוצא בעל הקרקע ידי חובת מחאה. כן הדבר גם בענין הזה, ניתן לנו מאת הבורא ית' בחסדו יום אחד בשנה בו יכולים אנו לכל הפחות לעשות מחאה כנגד היצה"ר השוכן בקרבנו ולהכריז עליו 'גזלנא הוא', ומחאה זו מועילה עכ"פ שחלילה לא יהיה היצר הרע "איינגעזינקט ביי אונז" [שקוע אצלינו], שלא תהיה לו

קביעות אצלינו. אלו הם מעשינו ביום זה!

אל ה"נודע ביהודה" זצ"ל הגיע פעם אדם אחד שהציג את עצמו כבקי בקבלה וביקש הסכמה על חיבורו בתורת הסוד. ביקש הרב ממנו להתארח אצלו בשבת, וכשבא לבית הכנסת רמז בחשאי להגבאי לכבד את האורח לשמש כשליח ציבור. ירד הלה לתיבה, ונכשל בלשונו כמה פעמים בנוסח התפילה, ויהי לקלס. אחר התפילה אמר לו ה"נודע ביהודה": "הלא נאמר 'הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו', ומכיון שאני אין לי עסק בנסתרות, בדקתי אותך בדברי רבי חנינא בן דוסא, 'אם שגורה תפלתו בפיו יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו – יודע אני שהוא מטורף'..."

פעם אחת במוצאי שבת נכנס הרה"ק רי"מ מאוסטרובצה זי"ע לבית מדרשו, וראה שהחסידים אוכלים סעודת מלוה מלכה מאכלי חלב. מיד כיסו זאת, כי התביישו שאוכלים מאכלי חלב [כנראה לא היה להם משהו אחר...], פתח ואמר להם: "אל לכם להתבייש, כי גם בני ישראל במדבר, היו אוכלים מאכלי חלב במוצאי שבת במלוה מלכה! מכיון שהרי נאסר עליהם בשר תאוה והיו אוכלים שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד. ושלמים אין קרבים אלא בימות החול, ואם כן אם הקריבו שלמים ביום שישי, לא היו יכולים לאכול בסעודת מלוה מלכה אלא מאכלי חלב".

סח הגאון רבי ברוך דב ליבוביץ ר"י קמניץ זצ"ל: באחד הימים ביקר הגר"א זצ"ל אצל גר הצדק הצדיק רבי אברהם פוטצקי זצ"ל – הי"ד בבית הסוהר, ומצאו כשהוא בוכה. תמה הגר"א לפשר בכיו: הרי אתה הולך למסור נפשך על קידוש השם ומדוע תבכה? עליך ללכת בשמחה! השיב הגר צדק: שאינו בוכה על זה, אלא מפני שלא נשרש בישראל, כי אין לו אב, בנים, ואחים מישראל.

פתח הגר"א ואמר: "מצינו במדרש עה"פ [ישעיה מד ו] ו

'אני ראשון ואני אחרון' – אני ראשון שאין לי אב, ואני אחרון שאין לי בן. והדבר תמוה, מפני מה צריך לומר זאת, הלא הדבר גלוי וידוע? אלא תירץ הגר"א: הפירוש הוא, 'אני ראשון' – למי שאין לו אב בישראל, ובא לחסות בצילי. 'ואני אחרון' – למי שאין לו בן, אנכי טוב לו מעשרה בנים.

סיפר גאב"ד סנטוב שליט"א:

שמעתי שסיפר כ"ק האדמו"ר מסקולען – מונסי שליט"א: שפעם ביקש איש אחד מזקנו הרה"ק ה"נועם אליעזר" מסקולען זי"ע סגולה לפרנסה. נתן בו הרבי את עיניו וראה שהוא צריך "חיזוק" גדול בעניין יראת שמים. ואמר לו שיאמר בכל יום את "פרשת היראה". סבר אותו אדם שמא לא הבין את הרבי היטב מה שאמר לו, או שמא נתחלף לו פרשת היראה בפרשת המן... על כן חזר ואמר: רבי, ביקשתי סגולה על הפרנסה, לא על היראה.

אמר לו הרבי: הנה בפסוק נאמר 'טרף נתן ליראיו', מעתה מצינו "סגולה" פשוטה לפרנסה – לא עצה או ברכה, אלא "סגולה", האומר פרשת היראה, ויקנה את היראה כקנין נצח, אזי מכיוון ש'טרף נתן ליראיו' – הרי הקונה יראת שמים במידה גדושה, ממילא ימלא הקב"ה את ידו מידו הפתוחה והרחבה...

סיפורי השבוע

שנה אחת בפרשת נצבים הסמוכה לראש השנה, הגיעו רבים אל השרף רבי חיים מאיר ממאגלניצא זי"ע, למרות שבאותה תקופה שררה מגיפה קשה ומדבקת. רבים עברו את נהר הויסלה על גבי ספינה, אולם מפני העומס הרב טבעה הספינה עם כל הנוסעים. בחדשי שמים ניצלו כולם בדרך נס, וכשהגיעו למאגלניצא היו בגדיהם רטובים ממי הנהר, קיבלם הרבי בשמחה, ובסעודת ליל שבת קודש, הדגיש את הפסוק: 'אתם נצבים היום כולכם', כלומר שכולכם תהיו נצבים בלי שיעדר איש... לאחר ראש השנה צוה להכריז בשמו, כי כולם ישובו לבתיהם ולא יחששו מפני המגיפה, והבטיח שלא יאונה כל רע להם בדרכם חזרה לביתם.

סיפר הרה"ח ר' יהושע קליינלר הי"ו ממקורבי הרבי ה"בית ישראל" זי"ע:

איש צדיק היה הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון. רגיל היה לשלוח אל רבינו הב"י זי"ע תלמידים שהיו צריכים חיזוק ושמירה, אירע, ששלח לבקש מרבינו זי"ע שישים עין על תלמיד שסרח להשיבו אל דרך הישר. ביקש הרבי מאחד משלוחיו באותה ישיבה, לראות שהלה יבוא אליו. ניסה למושכו אל ביהמ"ד, אף גילה את אוזנו כי הרבי מבקש לראותו, נענה בסירוב מוחלט, "פחד וחושש אני מפני הרבי, שמא יראה עלי את מצבי האמיתי" – התעקש. לאחר מספר ימים מתעניין הרבי, מה עם פלוני. מדוע לא בא? כששמע כי סירב, ציווה הרבי לאותו שליח "לך כעת אליו, אמור לו כי אני מבקש ממנו שיבוא", התפלל הלה, הן כבר קראתי וביקשתי והפצרתי, "לך, לך", אומר הרבי. למרבה הפלא, תיכף בשומעו את בקשת הרבי נתרצה הלה, כאילו לא סירב מעולם.

בבואם, עמד לפני הדלת רועד כעלה נידף, נכנס, שהה בפנים כארבעים שניות, ובצאתו מחייך כולו ליווהו הרבי גם הוא בחיוך גדול. לא יכולתי להתאפק, מספר השליח, וניסיתי לגשש בעדינות אצל אותו בחור, מה היה כאן? נכנסתי, משיב הלה, מוכן ומזומן לספוג את התוכחה המגיעה לי ביושר, ובמקומה אני רואה מאור פנים חודר – שריון – לב, הרבי לוחץ את ידי, ואומר: "כל מה שהיה לא משנה יותר, מאי דהוה הוה. אם תשיב דרכך מכאן ולהבא, אהיה ידיך. ולא יחסר לך מאומה". הושטתי את ידי, בכל לבי הסכמתי, וזכיתי ביתד קדוש.

המהפך שהתרחש באותם שניות ספורות, נושא פירות עד עצם היום הזה, נתעלה ונעשה מרביץ תורה שנים רבות, וצאצאיו מפארים את עולם התורה.

סיפר המגיד מישרים הנודע הרה"ח ר' יוסף יצחק יעקבזון שליט"א ממונסי, אודות יהודי מבוגר מקנדה, החזן הר"ר משה קרויס ז"ל, שזכה לאריכות ימים והלך

לעולמו בהיותו בן מאה ואחת!

בבחרותו היה משמש בקודש אצל הרה"ק ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש זי"ע, וסיפר, שפעם במוצש"ק כאשר התעסק בהחזרת הספרים השונים שהשתמשו בהם במשך השבת, המנחת אלעזר דיבר בלימוד עם מישהו, ואז נכנסו אליו רב וראש הקהל מקהילה מסוימת ועוף ביד ראש הקהל להראות שאלה להמנח"א.

ראש הקהל פתח ואמר בזלזול גדול איך שהרב שלו אינו עושה עבודתו בנאמנות, ואינו בר סמכא כלל וכלל, עד כדי כך שאמר לאשתו שלא להראות שום שאלות להמרא דאתרא כי לא יכולים לסמוך עליו.

אולם בעש"ק שעבר כאשר אשתו הכינה את העוף לש"ק התעוררה שאלה בכשרותו, ומתוך הדחק זו הלחץ, הלכה לבית הרב בלי ידיעת בעלה להראות את השאלה, והכשיר הרב את העוף, ובישלה אותו.

כאשר נודע הדבר לבעלה, שאשתו הלכה לרב והכשיר את העוף לאכילה, לא נחה דעתו, וחשב לעצמו, כי עתה שעת הכושר ללכת עם הרב לבית המנח"א, וסוף סוף תהיה לו טענה חזקה לסלק את הרב ממקומו, ולמנות מישהו שיכולים לסמוך עליו כראוי.

כמובן, אין לשער ואין לתאר בושתו וכלימתו של הרב, אבל ראש הקהל ברוב "פיקחותו" הגיע בכוונתו "לשם שמים" וטען למנחת אלעזר, כי המרא דאתרא שלו מכשיר טריפות והגיעה השעה לסלק אותו ממקומו.

המנח"א לוקח את העוף ומסתכל עליו בעיון אנה ואנה ומתבונן בשאלה אשר לפניו. עד שאמר להמשמש בקודש ר' משה קרויס, שיביא עבורו צלחת עם מזלג. מניח הוא את העוף על הצלחת, לוקח חתיכה ממנה ואומר בכוונה ובהתעוררות רבה: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו!" ואוכל חלק מהעוף! כמובן, טענותיו של ראש הקהל פרחו באויר, שהרי ראו מול עיניהם איך שהמנח"א פוסק ההלכה עד למעשה ועד בכלל, שהכל בסדר לכתחילה, שהיה מוכן לאכול ממנו, והלכו לדרכם.

אז פנה הבחור משה להמנח"א ושאל לרבו: "ילמדנו

בשניה, הוא שותה את הכוס בגמיעה רבתי ומושיט ידו לאויר החדר בברכת לחיים. משנגמר המראה המופלא הזה הסתובב הרה"ק מבעלזא לאחוריו ובלא אומר ודברים פנה לחזור אל בית הכנסת לאמירת סליחות.

כל אותו היום לא הצליח המשמש להסיח דעת ממה שראו עיניו. הוא לא הצליח להבין בשום אופן מה פשרו של הדבר הזה, אין הכי נמי שהחייט אינו מפורסם לצדיק גדול אך עדיין אינו ידוע כמשוגע, אם כי אין כל הסבר אחר לפשר מעשיו המוזרים שעשה בבית, אולם עוד יותר תמוה מה חיפש הרה"ק בביתו באותה שעה ומדוע דקדק כל כך במעשיו של החייט.

את הצדיק בעצמו לא העז המשמש לשאול, לכך החליט שכאשר יפגוש את החייט ישאל אותו לפשר הענין, ואולי יוכל להבין גם מה עומד מאחורי הטיול של הרה"ק. ואכן בהזדמנות הקרובה כאשר ראה את החייט, פנה אליו המשמש וגילה לו שהוא והרה"ק מבעלזא היו עדים למעשיו באותו הלילה וביקש ממנו לבאר לו מה פשר הענין.

אמר לו החייט, הבה ואספר לך דברים כהווייתו:

כידוע לך אני משמש חייט מומחה התופר בגדי פאר לפריצים ועשירים, תמיד היו ידי מלאות עבודה, ההזמנות באו מכל עבר וגם כסף היה לי בשפע. לפני כמה חדשים ארע מהפך בעסקי, אחד מהקונים הכי טובים שלי הפסיק את קשרי המסחר בינינו, ואני הפסדתי מזה הרבה כסף, כעסתי מאד ואמרתי לרבונו של עולם: "אם אתה פגע בפרנסה שלי – גם אני אפסיק להתפלל במנין". ואכן מני אז הפסקתי להגיע לבית הכנסת. אולם תקופה קצרה אחר כך ביטל עוד פריץ את הזמנותיו, הבנתי שזה עונש מאת הקב"ה וכנגד זה הפסקתי לברך ברכת המזון. אחר כך ראיתי עוד הפסדים וביטלתי את סדר התהלים שלי, כך התגלגל הדבר הלאה, כשפרנסתי מתמעטת מיום ליום ואני יורד מדחי אל דחי. לאחרונה עשיתי לעצמי חשבון הנפש וראיתי שנשארתי קרח מכאן ומכאן, גם פרנסה אין לי וגם מצוות כמעט שאינני שומר. החלטתי להתפייס עם בורא עולם, אמרתי לו: "ראה נא, גם לי אין פרנסה וגם לך אין מצוות ואיזה ריווח יצא לנו מזה?!" הבה נתפייס לקראת השנה החדשה, אני אחזור

רבינו, הנה הדברים ברורים כשמש כי היה כאן סרך שאלה, הרי הגיעו לדון לפני הרב מכיון שלא היה העוף "למהדרין מן המהדרין", אכן מדינא יכולים להקל לצורך שבת וכדומה, ואם כן אפילו אם הצליח רבינו בדעתו הקדושה וכח דהיתרא עדיפא להכשיר את העוף, מ"מ בשביל מה היה צריך לאכול ממנו, להכניס את העוף בפה קדשו, הרי סוף סוף לא היה גלאט כשר?"

המנח"א קמץ את אגרופו ודפק בחוזקה על השולחן, וענה בקול מלא התעוררות בקנאו קנאתו מתוך אהבת ישראל הבוערת בקרבו: "לאכול בשר אדם במשך שלושים שנה, זה כן "גלאט כשר", ורק על אכילת בשר עוף שאינה גלאט כשר שואלים שאלות?!!?!! היתה כאן מציאות של זלזול במרא דאתרא, ועבר שנים רבות של רדיפות וצרות! אין להם בעיה "לאכול את בשרו", ורק כאשר נודע להם משאלות של יורה דעה רוצים הם להחמיר ולהיזהר?!

מסופר על הרה"ק ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע:

פעם אחת באשמורת הבוקר של א' סליחות, בעוד כל הקהל רצים לבית המדרש ומתכוננים לקדם בוראם בסליחות ובתחנונים, לקח הרה"ק מבעלזא את משמשו ויצא עמו לטייל ברחובה של עיר. המשמש תמה מאד מה פשרו של טיול זה, בעוד הכל ממתינים בבית המדרש, אך הוא לא העז להרהר אחרי רבו, הם צעדו בשתיקה במשך שעה ארוכה, עד שהגיעו לקצה העיר. הרה"ק הלך בטח ונעמד תחת החלון של אחד הבתים, שם דר "החייט", איש פשוט ביותר שכמעט ולא נראה בבית הכנסת וכל עסקו היה עם הפריצים והגויים העשירים, שהיו מזמינים אצלו חליפות בגדים חדשים לבקרים. עתה ראה המשמש שהחייט עסוק ביותר, הוא היה לבוש בגדים חגיגיים וכל כולו נראה מרוגש, על השלחן הנקי היתה פרוסה מפה ועליה היו ערוכים קנקן יי"ש משובח ושני כוסות, החייט מילא את הכוסות משקה, מילמל כמה מילים והוריק את הכוס על קרבו, ואח"כ הושיט את ידו לפניו בשמחה כאילו הוא נותן לחיים למאן דהוא, אלא שהמאן דהוא הזה לא נראה ולא נודע מי הוא. לאחר מכן פנה החייט אל צידו השני של השולחן וכמעשהו בראשונה כך מעשהו

להתפלל במנין ולשמור את כל המצוות כמו שצריך, ואילו אתה תספק לי פרנסה בריווח כמו פעם, אני מוחל לך ואתה תמחל לי והכל על מקומו יבוא בשלום".

כנהוג כאשר שני יריבים מתפייסים הרי שותים לחיים, ערכתי אפוא שולחן עם יי"ש ושתי כוסות, אחד לי ואחד להקב"ה, תחילה שתיתי את הכוס שלי ונתתי לו לחיים, והבטחתי לו שאהיה טוב כמו שהייתי פעם, אחר כך אמרתי לו: "היות ואתה אינך שותה, אשתה אני את הכוס בשבילך", ואז גמעתי את הכוס בשבילו ועשיתי שוב לחיים במקומו". "זה מה שראית מן החלון" סיים החייט את הסברו, "כיצד אני ובוראי מתפייסים ביחד".

בקושי רב הצליח המשמש להתאפק מלצחוק על תמימותו של החייט, הוא נכנס אל הרה"ק מבעלזא וסיפר לו את הדברים. נענה השר שלום ואמר לו: "עתה תדע מדוע הלכנו לשם לפנות בוקר? דע לך שכל הפמליא של מעלה ירדו לראות כיצד יהודי מתפייס עם קונו, רצייתי אפוא גם אני לראות את המחזה הנפלא יחד על כל צבא מעלה"...

זכותם תגן עלינו

ידידי חביבי

בסוף השנה אנו "נצבים"

וסליחה אנו מבקשים מכל הקוראים

שנזכה לשוב בתשובה ולהיות נקיים

ולהיות נסמכים ב"סומך נופלים ורופא חולים"

ואז נזכה לשנה טובה בכל הנושאים

ונשמע בשורות טובות ולחיים טובים וארוכים

ולכל צאצאינו ולקוראים הנאמנים

לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים

טובים

ונזכה לגאולה בדבר ישועה ורחמים

ונכתב ונחתם בספרן של צדיקים גמורים

המעתיר בעדכם

ידידכם אוהבכם